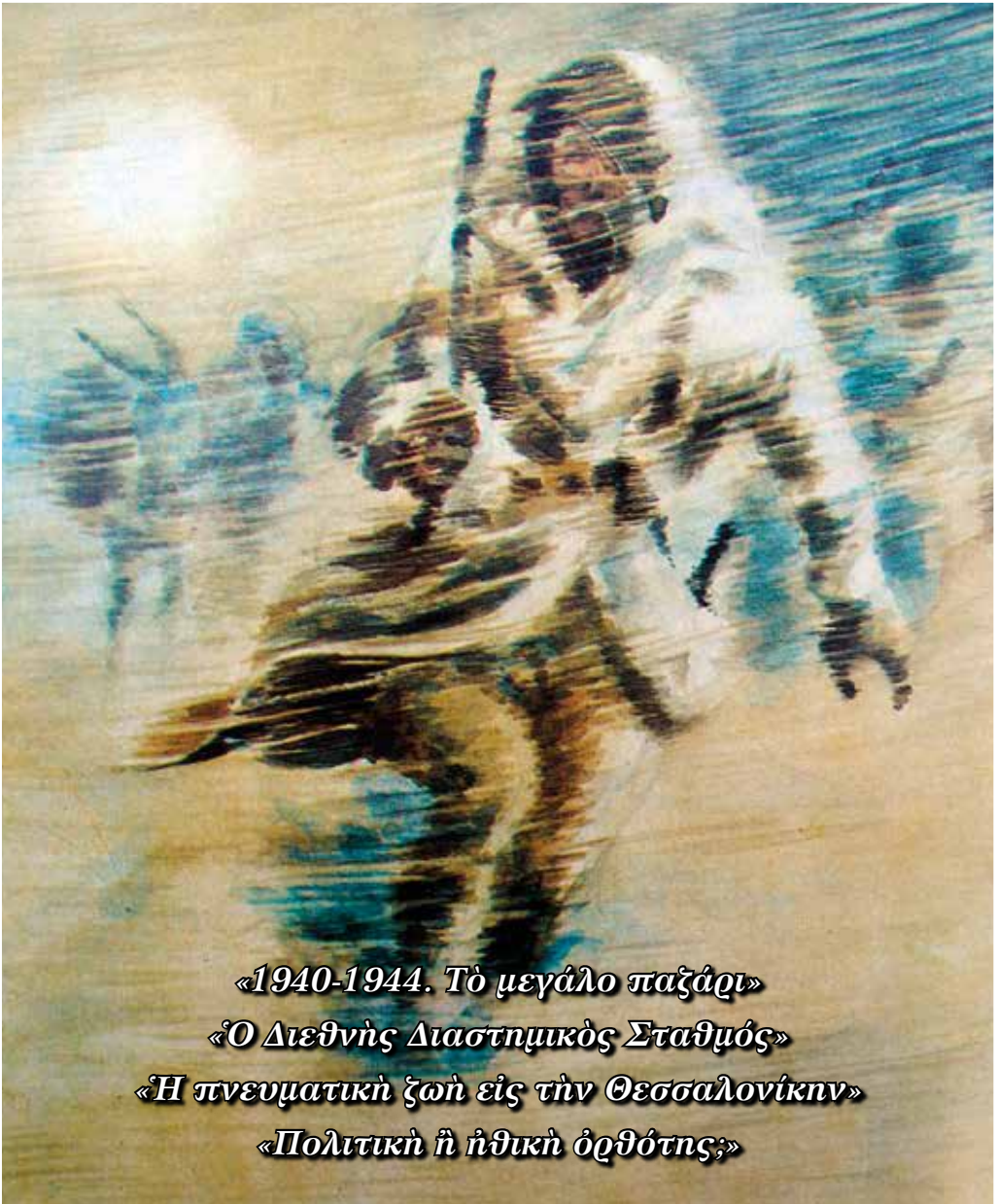

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ 81^ο | ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018 | ΑΡΙΘ. 771

«1940-1944. Το μεγάλο παζάρι»

«Ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός»

«Η πνευματική ζωή εις την Θεσσαλονίκην»

«Πολιτική ἢ ἠθική ὀρθότης;»

ΕΙΣΘΕ ΟΙ ΠΙΟ ΔΥΝΑΤΟΙ

Γ.Β.Μ. 161

1940-44. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΙΑΖΑΡΙ», ΜΕΡΟΣ Α΄

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ 163

ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΕΙΩΔΕΣ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ 177

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΙΜΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ 189

Ο ΟΥΡΑΝΙΟΣ ΣΠΟΡΙΑΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝ. ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ 197

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ Ή ΗΘΙΚΗ ΟΡΘΟΤΗΣ;

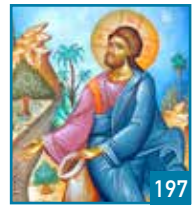
Ι. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ 199

161

177

197

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΕΧΝΗ

www.xee.gr • ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Διμηνιαίο περιοδικό

Έκδότης

«Χριστιανική Ένωση Άκτινες»

Καρύτση 14, 105 61 Άθήναι, Τηλ. 210 32.35.023

Διευθυντής Σύνταξης

Γιάννης Κ. Τσέντος

Θελξινόνς 1, 166 74 Γλυφάδα

Ή Έπιτροπή έπιφιλιάσσει σέ έαυτήν τό δικαίωμα νά μήν δημοσιεύει ή νά συντέμνει κατά τήν κρίση της όποιοδήποτε χειρόγραφο. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ή μή, δέν έπιστρέφονται.

Δημιουργικό - Έκτύπωση

«Λυχνία Α.Ε.» Όλοκληρωμένες ήψεις έντυπης έπικοινωνίας

Άνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Άχαρνών, Τ. 210 3410436, F. 210 3425967

www.lyhnia.com, info@lyhnia.com

Τόπος έκδοσης: Άθήνα, Σεπτέμβριος 2018

Τιμή τεύχους 2€

Έτήσια συνδρομή

Έσωτερικού 10€

Έξωτερικού 20€

ΕΙΣΘΕ ΟΙ ΠΙΟ ΔΥΝΑΤΟΙ

Σεῖς οἱ πολύτεκνοι εἴσατε ἕνα δυνατὸ καὶ ζωντανὸ παράδειγμα, φωτεινοὶ ὁδοδείκτες γιὰ ὅλους μας. Εἴσατε μιὰ μαρτυρία πίστεως, μιὰ μαρτυρία ἐλπίδας, μιὰ μαρτυρία ἀγῶνα μέσα σὲ μιὰ ἐποχὴ ὑλοφροσύνης καὶ συμβατικότητας. Εἴσατε μιὰ διάψευση τῶν εἰδώλων, τῶν ἀνέσεων καὶ τοῦ συρμοῦ, μιὰ υπερνίκηση τοῦ ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ. Εἴσατε ἕνα ἔμπρακτο κήρυγμα ὅτι τὸ πνεῦμα νικά τὴν ὕλη καὶ ἡ θέληση ὑπερισχύει τῶν φυσικῶν δυσκολιῶν. Τὰ ξενύχτια σας κοντὰ στὰ παιδιά σας εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόδειξη ὅτι ὁ «**κόκκος τοῦ σινάπεως**», ἡ ζωντανὴ πίστη, μπορεῖ πάντοτε νὰ θαυματουργεῖ.

Ἡ ζωὴ σας καὶ ὁ ἀγῶνας σας, τὰ ξενύχτια σας –φύλακες ἄγγελοι στὸ λίκνο τῶν παιδιῶν σας– ἀποτελοῦν ἕνα τόλμημα, ἕνα ἥρωικὸ πῆδημα στὸ διάστημα. Γιατὶ ὁ πιὸ γενναῖος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας δὲν εἶναι ὁ ἀστροναύτης. Αὐτὸς στὸ κάτω κάτω τὰ βρίσκει ὅλα ἔτοιμα καὶ προσχεδιασμένα, καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπολαμβάνει ὅλη τὴ δόξα τοῦ κόσμου. Ἐνῶ ἐσεῖς, οἱ πολύτεκνοι, ἐπιχειρεῖτε ἕνα τολμηρὸ πῆδημα καὶ εἰσπράττετε κάποτε καὶ τὴν ἀπαξίωση.

Σεῖς εἴσατε οἱ τολμηροί. Σεῖς πραγματοποιεῖτε ἕνα ὀλυμπιακὸ ἄθλημα, τὸν μεγάλου μαραθῶνιο τῆς ζωῆς, τὸν ἐπίπονο δρόμο μετ’ ἐμποδίων. Σεῖς εἴσατε οἱ δημιουργικοὶ καὶ οἱ δυναμικοὶ συνδημουργοὶ Θεοῦ, οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐμπρὸς καὶ τοῦ αὐριο, οἱ πρωτοπόροι τῶν μεγάλων στόχων. Σεῖς δίνετε ζωὴ καὶ φτιάχνετε ζωὴ. Προσφέρετε στὴν ἀνθρωπότητα τὸ πιὸ οὐσιώδες –ἀνθρώπους–, ἐφ’ ὅσον, βέβαια, πασχίζετε νὰ κάνετε τὰ παιδιά σας ἀνθρώπους.

Εἴσατε ἕνα θαῦμα γιὰ τὴν ἐποχὴ

μας. Σὰς βλέπουν ὡς κάτι παράδοξο καὶ ἀπίθανο γιὰ τὴν ὄντως «ἀτομική», ἀτομιστικὴ ἐποχὴ μας. Αὐτὸ ὅμως πιστοποιεῖ καθημερινὰ ὅτι «**νενικήκατε τὸν κόσμον**». Ὅτι τὴν τελευταία λέξη δὲν ἔχει ὁ ψυχρὸς ὕλισμός. Ὅτι τὸ πᾶν δὲν εἶναι μαθηματικὸς ὑπολογισμός. Κάτι ἄλλο εἶναι ἡ τελευταία λέξη τοῦ ἀθλήμα-

Ἡ ζωὴ σας καὶ ὁ ἀγῶνας σας, τὰ ξενύχτια σας –φύλακες ἄγγελοι στὸ λίκνο τῶν παιδιῶν σας– ἀποτελοῦν ἕνα τόλμημα, ἕνα ἥρωικὸ πῆδημα στὸ διάστημα. Γιατὶ ὁ πιὸ γενναῖος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας δὲν εἶναι ὁ ἀστροναύτης. Αὐτὸς στὸ κάτω κάτω τὰ βρίσκει ὅλα ἔτοιμα καὶ προσχεδιασμένα, καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπολαμβάνει ὅλη τὴ δόξα τοῦ κόσμου. Ἐνῶ ἐσεῖς, οἱ πολύτεκνοι, ἐπιχειρεῖτε ἕνα τολμηρὸ πῆδημα καὶ εἰσπράττετε κάποτε καὶ τὴν ἀπαξίωση.

τος τῆς ζωῆς. Λοιπὸν τὸ θαῦμα ὑπάρχει καὶ σήμερα. Ὑπάρχει στὰ σπίτια σας. Ὑπάρχει στὰ δάκρυα τοῦ μόχθου σας καὶ στὰ χαμόγελα τῶν παιδιῶν σας.

Εἴσατε μιὰ ἐπιβίωση τοῦ ἀρχαίου

Χριστιανισμού. Μας θυμίζετε τὸ ἔπος τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων. Καὶ συγκεκριμένα μᾶς ὑπενθυμίζετε εὐγενεῖς προσωπικότητες τῆς μαρτυρικῆς Ἐκκλησίας. Μᾶς φέρετε στὸ νοῦ δύο ἔνδοξα μνημεῖα πολύτεκνων οἰκογενειῶν ἁγίων: τὴν κατακόμβη τῆς Φηλικπιάτης στὴ Ρώμη καὶ τὴν κατακόμβη τῆς ἑλληνικῆς Μήλου. Στὴν πρώτη ἀναπαύεται ἡ ὁμώνυμη γενναία μάνα, ἡ ὁποία μαρτύρησε μὲ τὰ ἑπτὰ παιδιά της ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ

στὸ Στανὸ τοῦ δήμου Ἀρναίας Χαλκιδικῆς, μὲ κοινότητα περίπου 800 κατοίκων, μεγαλώνουν πᾶνω ἀπὸ 200 παιδιά – εἶναι ἡ δεύτερη κοινότητα πανελλαδικὰ σὲ πολύτεκνες καὶ τρίτεκνες οἰκογένειες (ἕως καὶ ὀκτὼ παιδιά), ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ μισὲς ἀφοροῦν νεαρὰ ζευγάρια, κάτω τῶν τριάντα ἐτῶν, ἀφοῦ στὸ Στανὸ οἱ νέοι συνηθίζουν νὰ παντρεύονται τὸ ἀργότερο ὡς τὴν ἡλικία τῶν εικοσιπέντε. Τρίτεκνες εἶναι σχεδὸν ὅλες οἱ οἰκογένειες τοῦ χωρι-

ὁμολόγησε τὸν ἀληθινὸ Θεό. Στὴ δευτέρῃ ἀναπαύεται ἡ μάνα Εὐτυχία –πόσο ταιριαστὸ τὸ ὄνομά της! – μαζὶ μὲ τὰ ἕξι παιδιά της, τρία ἀγόρια ἱερεῖς καὶ τρία κορίτσια στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Τέτοιες ἐπτάφωτες λυχνίες μᾶς θυμίζει ἡ σεμνὴ παρουσία σας.

Μᾶς προβάλλετε καὶ σήμερα, σ' ἓνα κόσμον ποὺ παραπαεῖ, σύγχρονα φωτεινὰ παραδείγματα, ἄξια παντὸς ἐπαίνου καὶ θαυμασμοῦ, ὅπως τὸ χωριὸ τὸ γεμάτο παιδικὲς φωνές: «Σπάνια σ' ἓνα ὄρεινὸ χωριὸ θὰ συναντήσῃ κανεὶς παιδιά νὰ παίζουν στοὺς δρόμους, στὶς πλατεῖες, τὰ σχολεῖα ν' ἀντηχοῦν ἀπὸ παιδικὲς φωνές, στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν νὰ γυροφέρνουν παππούδες, παιδιά, ἐγγόνια. Κι ὁμως,

οὐ – ξεπεροῦν σὲ ἀριθμὸ τὶς διακόσιες...»

Ὁλόψυχη εὐχή μας γιὰ σᾶς εἶναι ἐκείνη ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ θεόπνευστου ψαλμωδοῦ: «**Ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος εὐθινοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου· οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω τῆς τραπέζης σου. Ἴδου οὕτως εὐλόγηθῆσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον**» (Ψαλμ. ρκζ' 3-4).

Γ.Β.Μ.

1940-44

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΑΖΑΡΙ

ΜΕΡΟΣ Α΄

Γνωρίζουμε και τιμάμε τὸ Ἔπος τοῦ '40, τὸ Ἔπος τῶν Ὀχυρῶν, τὸ Ἔπος τῆς Κρήτης. Αὐτὸ ποὺ κατὰ κανόνα δὲν γνωρίζουμε, ἂν καὶ θὰ εἶχαμε πολλὰ νὰ διδαχθοῦμε ἀπὸ αὐτό, εἶναι τὸ σκοτεινὸ –καὶ ἐνίοτε πραγματικὰ θλιβερό– παρασκίنيο τοῦ ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ἐνα σκοτεινὸ παρασκίنيο στὸ ὁποῖο γειτονικὲς τῆς Ἑλλάδας χώρες εἶδαν στὴν περιπέτεια τοῦ πολέμου μιὰ πρώτην τάξεως εὐκαιρία, γιὰ νὰ οἰκειοποιηθοῦν τμήματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας... Ἐνα σκοτεινὸ παρασκίنيο στὸ ὁποῖο οἱ μεγάλοι τῆς παγκόσμιας σύρραξης δὲν δίσταζαν νὰ ὑπόσχονται ἀφειδῶς ἑλληνικὰ ἐδάφη, στὴν προσπάθειά τους νὰ προσελκύσουν στὸ στρατόπεδό τους συμμάχους ἀπὸ τὴν εὐρύτερη περιοχή...

Ὅσο θλιβερὸ καὶ ἂν εἶναι αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ παρασκίنيο, πρέπει νὰ τὸ γνωρίζουμε. Ὅπως ἐπίσης, ἀπὸ τὴν ἄλλη, πρέπει νὰ μὴν ἀγνοοῦμε καὶ ὅτι ἡ ἱστορία δὲν γράφτηκε τελικὰ σὲ αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ παρασκίنيο, μὲ τὶς ἐπαίσχυντες συμφωνίες, τὰ κρυφὰ ἀνταλλάγματα, τὶς πανηγυρικὲς ὑπογραφὲς διπλωματῶν· ἡ ἱστορία γράφτηκε ἀπὸ τοὺς γενναίους ἐκείνους, ἀνώνυμους Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ψηλὰ στὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου βροντοφώναξαν τὸ ΟΧΙ στοὺς θρασεῖς εἰσβολεῖς, ἀλλὰ καὶ στοὺς θρασυδείλους διπλωμάτες τοῦ σκοτεινοῦ παρασκηνίου.

Αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ παρασκίنيο θὰ προσπαθίσουμε νὰ παρουσιάσουμε σὲ

αὐτὸ τὸ ἄρθρο, μοιράζοντας τὶς σχετικὲς πληροφορίες σὲ ἐνόπτες ἀνάλογα μὲ τὴ χώρα ποὺ ἐνεπλάκη σὲ διεκδικήσεις ἔναντι τῆς Ἑλλάδας.

Ἰταλία

Σὲ ἄλλη εὐκαιρία ἔχουμε ἀναφερθεῖ ἀναλυτικὰ στὴν ἰταλικὴ κατοχὴ, μὲ μελέτες μας ποὺ δημοσιεύθηκαν ἀπὸ τὶς στήλες τῶν *Ἀκτίνων* πρὸ τριετίας: α) «Ἡ ἰταλικὴ κατοχὴ στὴν Ἑλλάδα. Α΄ Μέρος: Ἡ ὕβρις», *Ἀκτίνες* 753 (Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 2015), σελ. 163-171 καὶ β) «Ἡ ἰταλικὴ κατοχὴ στὴν Ἑλλάδα. Β΄ Μέρος: Ἡ τίσις», *Ἀκτίνες* 754 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2015), σελ. 216-226.

Γιὰ λεπτομέρειες μπορεῖ βεβαίως νὰ ἀνατρέξει κανεὶς στὰ δύο ἀνωτέρω ἄρθρα. Σὲ ὅ,τι ὅμως ἀφορᾷ ἐιδικώτερα τὸ θέμα μας, ἀξίζει νὰ ἐπαναλάβουμε ἐδῶ ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ συμπεράσματα στὰ ὁποῖα εἶχαμε καταλήξει ἐκεῖ: ὅτι, ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι συνήθως πιστεύουμε, ἡ ἰταλικὴ κατοχὴ δὲν ἦταν καθόλου «ἀνώδυνη», συγκρινόμενη μὲ τὴ γερμανικὴ. Ἀπὸ μία ἄποψη, μάλιστα, ἡ ἰταλικὴ κατοχὴ τῆς Ἑλλάδας ἦταν ἀπείρως περισσότερο ἐπικίνδυνη ἐθνικὰ ἀπὸ τὴ γερμανικὴ κατοχὴ. Καὶ τοῦτο, διότι οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ἔλθει στὴν Ἑλλάδα ὡς δύναμη κατοχῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν βλέψεις ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους· μὲ δυὸ λόγια, εἶχαν ἔλθει... γιὰ νὰ φύγουν. Οἱ Ἰταλοὶ, ἀντίθετα, εἶχαν ἔλθει... γιὰ νὰ μείνουν...

Ἐπιγραμματικά, ἀξίζει νὰ σημειώσουμε τὰ ἑξῆς:

– Οἱ Ἴταλοι εἶχαν ἤδη στὴν κατοχὴ τοὺς τὰ Δωδεκάνησα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀποσπᾶσει ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1912.

οἱ Ἴταλοι εἶχαν τοποθετήσει ἕναν ξύλινο κόκορα στὸ Παλαιὸ Φρούριο τῆς Κέρκυρας μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Ὅταν λαλίσει αὐτὸς ὁ κόκορας, τότε οἱ Ἴταλοι θὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Κέρκυρα». Ἡ Ἑλλάδα εἶχε τότε ὑποχρεωθεῖ νὰ συμμορφωθεῖ

Γνωρίζουμε καὶ τιμᾶμε τὸ Ἔπος τοῦ '40, τὸ Ἔπος τῶν Ὀχυρῶν, τὸ Ἔπος τῆς Κρήτης. Αὐτὸ πού κατὰ κανόνα δὲν γνωρίζουμε, ἂν καὶ θὰ εἶχαμε πολλὰ νὰ διδαχθοῦμε ἀπὸ αὐτό, εἶναι τὸ σκοτεινὸ –καὶ ἐνίοτε πραγματικὰ θλιβερό– παρασκήνιο τοῦ ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Ἐνα σκοτεινὸ παρασκήνιο στὸ ὁποῖο γειτονικὲς τῆς Ἑλλάδας χῶρες εἶδαν στὴν περιπέτεια τοῦ πολέμου μιὰ πρώτης τάξεως εὐκαιρία, γιὰ νὰ οἰκαιοποιηθοῦν τμήματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας... Ἐνα σκοτεινὸ παρασκήνιο στὸ ὁποῖο οἱ μεγάλοι τῆς παγκόσμιας σύρραξης δὲν δίσταζαν νὰ ὑπόσχονται ἀφειδῶς ἑλληνικὰ ἐδάφη, στὴν προσπάθειά τους νὰ προσελκύσουν στὸ στρατόπεδόν τους συμμάχους ἀπὸ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ...

Ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα εἶχε ἀποπλευσεῖ τὸ ὑποβρύχιο πού τορπίλισε τὴν «Ἑλλη» στὸ λιμάνι τῆς Τίνου.

– Παράλληλα, οἱ Ἴταλοι εἶχαν ἀπὸ καιρὸ ἐντελῶς ἐκδηλωμένους βλέψεις στὰ Ἐπτάνησα. Θυμίζουμε ὅτι στὰ τέλη Αὐγούστου 1923, μὲ ἀφορμὴ τὴ δολοφονία ἀπὸ ἀγνώστους σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ Τελίνι, προέδρου διεθνoῦς ἐπιτροπῆς πού εἶχε ἀναλάβει τὴ χάραξη τῶν συνόρων, ὁ Μουσσολίνι εἶχε κάνει μιὰ πρωτοφανῆ ἐπίδειξη δυνάμεις, στέλνοντας ἰσχυρὲς ναυτικὲς δυνάμεις στὴν Κέρκυρα, βομβαρδίζοντας τὴν πόλιν καὶ ἀποβιβάζοντας ἰταλικὸ στρατὸ σὲ αὐτήν. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τότε

σὲ ταπεινωτικοὺς ὅρους, καὶ ἔτσι οἱ Ἴταλοι εἶχαν ἐκκενώσει τὴν Κέρκυρα στίς 27 Σεπτεμβρίου 1923, μὲ τὸν κερκυραϊκὸ λαὸ νὰ τοὺς ξεπροβοδίζει μὲ τὴ σαρκαστικὴ ἰαχί... «Κουκουρίκου!». Ἀλλὰ οἱ ἰταλικὲς προθέσεις εἶχαν ἤδη ἀπὸ τότε ἐκδηλωθεῖ πλήρως.

– Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς, τὸ 1941, οἱ Ἴταλοι προχώρησαν στὴ συγκρότηση νέας πολιτικῆς διοίκησης τῶν Ἐπτανήσων, μὲ ἐπικεφαλῆς ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ διακεκριμένα στελέχη τοῦ ἰταλικοῦ φασιστικοῦ κόμματος καὶ στενὸ συνεργάτη τοῦ Μουσσολίνι, τὸν Πιέρο Παρίνι. Τὰ Ἐπτάνησα δὲν ἐνέπιπταν πλέον στὴν εὐθύνη τῆς κυβέρνησης τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ θεωροῦνταν ἰταλικὸ ἔδα-

φος. Σὲ αὐτὰ ἐφαρμόσθηκε ἓνα συστη-
ματικὸ πρόγραμμα ἀφελθισμοῦ, ποὺ
ξεκίνησε βεβαίως μὲ τὴν ἀνακίρυξη τῆς
ἰταλικῆς σὲ ἐπίσημη γλῶσσα καὶ μὲ τὴν
προσπάθεια ἐπιβολῆς τῆς χρήσης της
σὲ ὅλες τὶς δημόσιες ἐκδηλώσεις. Στόχος
ἢ ὀριστική προσάρτηση τῶν Ἑπτανή-
σων στὴν Ἰταλία μὲ τὶς μεταπολεμικὲς
συνθήκες.

– Σημαντικὴ προτεραιότητα τῆς ἰτα-
λικῆς πολιτικῆς ἦταν ἡ ἀπόσπαση ἀπὸ
τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Θε-
σπρωτίας, ἡ ὁποία θὰ παραχωρεῖτο στὸ
προτεκτοράτο τῆς Ἰταλίας, τὴν Ἀλβανία
(περὶ αὐτοῦ βλ. παρακάτω, στὰ σχετικὰ
μὲ τὴν Ἀλβανία).

– Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς, οἱ
Ἰταλοὶ προώθησαν τὸν περαιτέρω δια-
μελισμὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας, μὲ
τὸν σχεδιασμὸ τῆς ἴδρυσης κράτους ποὺ
θὰ περιλάμβανε τὸν βλαχόφωνο πλη-
θυσμὸ τῆς Πίνδου καὶ τῆς Θεσσαλίας,
τοῦ «Πριγκιπάτου τῆς Πίνδου», ποὺ
προοριζόταν νὰ καλύπτει ὄρεινὲς περι-
οχὲς τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἠπείρου καὶ
τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Τελικά, παρὰ
τοὺς σχεδιασμοὺς τῶν Ἰταλῶν, τὸ μὲρ-
φωμα τοῦ «Πριγκιπάτου τῆς Πίνδου» δὲν
κατέστη δυνατὸ νὰ προχωρήσει, ἐπειδὴ
ἀπορρίφθηκε καὶ περιφρονήθηκε ἀπὸ
τὸν ἴδιο τὸν βλαχόφωνο πληθυσμὸ τῆς
Ἑλλάδας, ὁ ὁποῖος ἦταν πρόθυμος νὰ
ἀνεχθεῖ σχεδὸν τὰ πάντα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ
νὰ ἀμφισβητηθεῖ ἡ ἑλληνικότητά του.

– Τέλος, οἱ Ἰταλοὶ ἐνθάρρυναν καὶ
τὸν ἀλυτρωτισμὸ σλαβόφωνων τῆς Δυ-
τικῆς Μακεδονίας, μέχρι τοῦ σημείου μά-
λιστα νὰ συγκροτήσουν εἰδικὲς μονάδες
σλαβοφώνων στὴ μεραρχία «Πινερόλο».

Ὅπως εἶναι φανερό, οἱ Ἰταλοὶ εἶχαν
καταστρώσει καὶ προσπάθησαν νὰ προ-
ωθήσουν συστηματικὰ ἓνα πρόγραμμα
ἑδαφικοῦ διαμελισμοῦ τῆς Ἑλλάδας, μέ-
σα στὸ εὐρύτερο πλαίσιο τῶν σχεδίων
τους γιὰ ἐπαναχάραξη τῶν συνόρων στὰ

Βαλκάνια ὑπὸ τὴν ἰταλικὴ ἐποπτεία.

Ἐπὶ αὐτῶν δὲ καὶ μιὰ τελευταία, πραγ-
ματικὰ ἀποκαλυπτικὴ λεπτομέρεια, ποὺ
δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραβλέπουμε: Μετὰ
τὴν πτώση τοῦ Μουσσολίνι καὶ τὴν ἰτα-
λικὴ συνθηκολόγησι στὸς Συμμάχους
τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1943, οἱ Γερμανοὶ
ἀξίωσαν ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς πρώην συμ-
μάχους τους νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα.
Δύο ἦταν οἱ περιοχὲς τῆς κατεχόμενης
Ἑλλάδας στὶς ὁποῖες οἱ ἰταλικὲς στρα-
τιωτικὲς δυνάμεις ἀρνήθηκαν νὰ συμμορ-
φωθοῦν καὶ ἐπέλεξαν νὰ προβάλλουν συ-
γκροτημένη ἀντίσταση στὸς Γερμανοὺς:

*Οἱ Ἰταλοὶ εἶχαν καταστρώ-
σει καὶ προσπάθησαν νὰ
προωθήσουν συστηματικὰ
ἓνα πρόγραμμα ἑδαφικοῦ
διαμελισμοῦ τῆς Ἑλλά-
δας, μέσα στὸ εὐρύτερο
πλαῖσιο τῶν σχεδίων τους
γιὰ ἐπαναχάραξη τῶν συ-
νόρων στὰ Βαλκάνια ὑπὸ
τὴν ἰταλικὴ ἐποπτεία.*

τὰ Ἑπτάνησα καὶ τὰ Δωδεκάνησα. Καὶ
δὲν εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε τὸ
γιατί: Ἐπρόκειτο γιὰ τὶς δύο ἑλληνικὲς
περιοχὲς ποὺ οἱ Ἰταλοὶ θεωροῦσαν ἰτα-
λικὸ ἔδαφος (τὰ Δωδεκάνησα εἶχαν προ-
σαρτηθεῖ τὸ 1912, τὰ Ἑπτάνησα εἶχαν
καὶ αὐτὰ οὐσιαστικὰ προσαρτηθεῖ τὸ
1941). Ἔτσι, οἱ Ἰταλοὶ ἔκριναν ἀπαραί-
τητο νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ βρίσκονται
τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὰ Ἑπτάνησα ὑπὸ
ἰταλικὸ στρατιωτικὸ ἔλεγχο, ὥστε ἀργό-
τερα, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ὁπό-
τε ἡ Ἰταλία θὰ βρισκόταν πλέον... στὸ

στρατόπεδο τῶν νικητῶν, νὰ ὑπάρχουν στὸ μεταπολεμικὸ τραπέζι τῶν διαπραγματεύσεων ἐπαρκῆ ἐρείσματα γιὰ τὴν ἔγερση ἰταλικῶν ἀξιώσεων ἐπὶ τῶν δύο αὐτῶν περιοχῶν!

Ἡ ἐπιλογὴ τῆς ἀντίστασης στοὺς Γερμανοὺς στὰ Δωδεκάνησα καὶ τὰ Ἐπτάνησα εἶχε δραματικὲς συνέπειες γιὰ τοὺς ἄτυχους Ἰταλοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι ἠττήθηκαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἀντιμετωπίσθηκαν ὄχι ὡς αἰχμάλωτοι, ἀλλὰ ὡς στασιαστές, ὀδηγούμενοι στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα. Τὸ σκεπτικὸ αὐτῆς τῆς ἀντιμετώπισης ἦταν ὅτι ὁ Ἰταλὸς στρατιωτικὸς διοικητὴς στὴν Ἑλλάδα στρατηγὸς Βεκκιανρέλι εἶχε διατάξει τὴν ὑπαγωγὴ τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων στὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῆς διαταγῆς τῶν Γερμανῶν, καὶ ἐπιπλέον ὅτι ἡ Ἰταλία δὲν εἶχε ἀκόμη κηρύξει τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἡ τραγωδία τῶν Ἰταλῶν τῆς Κεφαλλονιάς εἶναι μία ἀπὸ τῆς πιὸ τραγικῆς σελίδες τοῦ πολέμου. Ἡ εἰρωνεῖα ὅμως εἶναι ὅτι, ἂν καὶ ὁ ἀμνησικακὸς ἑλληνικὸς λαὸς ἀγκάλιασε τότε τοὺς ἄτυχους Ἰταλοὺς μὲ εἰλικρινῆ αἰσθήματα συμπαθείας καὶ ἀγάπης, στὴν πραγματικότητα δὲν θὰ ἦταν καθόλου εὐχάριστη ἐξέλιξη, ἂν οἱ Ἰταλοὶ εἶχαν κατορθώσει νὰ ἀντισταθοῦν ἐπιτυχῶς στοὺς Γερμανοὺς καὶ εἶχαν κρατήσῃ τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὰ Ἐπτάνησα...

Ἄλβανία

Μιὰ βαλκανικὴ χώρα ποὺ ἤγειρε πολὺ συγκεκριμένες ἀξιώσεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας, τῆς ὁποῖας προσπάθησε νὰ προωθήσῃ ὡς σύμμαχος τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας, εἶναι ἡ Ἄλβανία.

Ὁ Ἀχμέτ Ζώγου τῆς Ἄλβανίας (1895-1961), ποὺ κυβέρνησε τὴ χώρα του ἀρχικὰ ὡς Πρόεδρος (1925-1928) καὶ στὴ συνέχεια ὡς Βασιλιάς τῆς (1928-1939), ἀκολούθησε ἐπὶ μακρὸν μιὰ πολιτικὴ

ποὺ οὐσιαστικὰ ἔδενε τὴν Ἄλβανία στὸ ἄρμα τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας τοῦ Μουσσολίνι. Μετὰ ἀπὸ μιὰ συμφωνία οικονομικῆς φύσεως μὲ παράλληλη σύναψη δανείου τὸ 1925, ἀκολούθησε τὸ ἐπόμενο ἔτος, τὸ 1926, ἓνα Σύμφωνο Φιλίας ἀνάμεσα στῆς δύο χώρες, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Ἰταλία ἐγγυᾶτο τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἄλβανίας. Ὁ Ζώγου προσδευτικὰ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τῆς βαλκανικῆς χώρες, θεωρώντας τες ὅλες ἐχθρικές πρὸς τὴν Ἄλβανία, ἐνῶ παράλληλα οἱ ἀποτυχημένες προσπάθειές του νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς ἰδρυτῆς βασιλικῆς δυναστείας ἀπὸ τοὺς βασιλικοὺς οἴκους τῆς Εὐρώπης τὸν ἔσπρωχναν ὄλο καὶ περισσότερο στὴν ἀγκαλιά τοῦ Μουσσολίνι.

Βεβαίως, ὁ Μουσσολίνι ἐνδιαφερόταν νὰ χρησιμοποιήσει τὴν Ἄλβανία ἀπλῶς ὡς ὄχημα τῆς φασιστικῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς στὰ Βαλκάνια, καὶ ὄχι νὰ στηρίξει τὸν Ζώγου. Ἐτσι, ὅταν ὁ Ζώγου ἀπέκτισε τὸν πολυπόθητο υἱὸ καὶ διάδοχο ἀπὸ τὴν κόμισσα τοῦ οὐγγρικοῦ βασιλικοῦ οἴκου Γεραλδίνη, καὶ ἀνανεώθηκαν οἱ προσπάθειές του νὰ λάβῃ τὴν ἀναγνώριση ποὺ γύρευε ἀπὸ τοὺς βασιλικοὺς οἴκους τῆς Εὐρώπης, ὁ Μουσσολίνι θορυβήθηκε, φοβούμενος προσέγγιση τῆς Ἄλβανίας πρὸς ἄλλες χώρες. Ἐνεργώντας ἀστραπιαῖα, δὲν δίστασε νὰ διατάξῃ τῆς ἰταλικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεις νὰ ἀποβιβασθοῦν στὴν Ἄλβανία στῆς 7 Ἀπριλίου 1939, κατὰ ὠμὴ παραβίαση τοῦ Συμφώνου Φιλίας ποὺ εἶχαν ὑπογράψῃ οἱ δύο χώρες. Ὁ Ζώγου καθαιρέθηκε ἄμεσα, δύο μόλις ἡμέρες μετὰ τὴ γέννηση τοῦ πολυπόθητου διαδόχου του, καὶ πῆρε τὸν δρόμο τῆς ἐξορίας μὲ τὴ σύζυγό του Γεραλδίνη καὶ τὸ δύο ἡμερῶν βρέφος του στὴν ἀγκαλιά. Μετὰ ἀπὸ πέντε ἡμέρες, μιὰ «Ἀλβανικὴ Ἐθνοσυνέλευση» ὀργανωμένη ἀπὸ Ἄλβανοὺς συνεργάτες τῶν Ἰταλῶν προσέφερε τὸ στέμμα τῆς Ἄλβανίας στὸν βασιλιὰ τῆς Ἰταλίας Βί-

κτωρα Έμμανουήλ Γ' (1869-1947, βασ. 1900-1946). Η Άλβανία ήταν πλέον και επίσημως Ιταλικό προτεκτοράτο.

Η Άλβανία ήγειρε έντελως συγκεκριμένες αξιώσεις επί της ελληνικής Θεσπρωτίας, στην οποία κατοικούσαν προπολεμικά Άλβανόφωνοι μουσουλμανικοί πληθυσμοί, οί Τσάμπδες (κατά παραφθορά από το όνομα του ποταμού Θύαμι, του γνωστού σήμερα ποταμού Καλαμά > Θυάμινδης > Τσιάμινδης > Τσάμινδης). Αυτοί κανονικά θα έπρεπε να είχαν σταλεί στην Τουρκία βάσει της έλληνοτουρκικής σύμβασης ανταλλαγής της Λωζάννης, που προέβλεπε την ύποχρεωτική ανταλλαγή των όρθοδόξων κατοίκων της Τουρκίας και των μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας, αλλά είχαν εξαιρεθεί της ανταλλαγής κατόπιν έπιμονής της Άλβανικής πλευράς, που απειλούσε με τη λήψη μέτρων εις βάρος των Ελλήνων Βορείου Ηπείρου. Η Τουρκία είχε τότε συναινέσει σε αυτή την εξαίρεση. Σύμφωνα με την απογραφή του 1928, στην ελληνική Ήπειρο κατοικούσαν 14.008 Άλβανόφωνοι μουσουλμάνοι (Τσάμπδες) επί συνολικού πληθυσμού 312.634 κατοίκων. Η τελευταία προπολεμική απογραφή, της 16^{ης} Οκτωβρίου 1940, ανέβαζε τους Άλβανόφωνους μουσουλμάνους που κατοικούσαν στην Ελλάδα σε 16.890. Αν και στην περιοχή της μεγαλύτερης συγκέντρωσης των Άλβανόφωνων αυτών μουσουλμανικών πληθυσμών, στη Θεσπρωτία, οί Τσάμπδες δεν υπερέβαιναν το 20% του συνολικού πληθυσμού, ή Άλβανική προπαγάνδα, καθώς και ή φασιστική Ιταλική προπαγάνδα, έμφάνιζαν άνενδοίαστα τη Θεσπρωτία ως αλύτρωτη

Άλβανική γή...

Οί Ιταλοί δεν στήριζαν άπλως, αλλά και ύποδαύλιζαν τις Άλβανικές διεκδικήσεις, στο πλαίσιο της σχεδιαζόμενης πολιτικής τους στα Βαλκάνια. Συγκεκριμένα, ή φασιστική Ιταλία, στην προσπάθειά της να δώσει μια κάποια νομιμοποίηση στη σχεδιαζόμενη επίθεσή της κατά της Ελλάδας, άναζητούσε άπεγνωσμένα κάποια άφορη έντασης στην έλληνοαλβανική μεθόριο, προκειμένου να έμφανίσει την Ελλάδα ως έχουσα

βλέψεις κατά της Άλβανίας, την οποία θα έρχόταν ή ίδια να ύπερασπισθεί.

Χαρακτηριστικός της φασιστικής και Ιταλικής προπαγάνδας, αλλά και των Άλβανικών διεκδικήσεων εις βάρος της ελληνικής έπικράτειας, είναι ο τρόπος με τον όποιο ή φασιστική Ιταλία χρησιμοποίησε την περίπτωση του Νταούτ Χότζα. Αυτός ο Νταούτ Χότζα ήταν ένας Άλβανός ληστής, ό όποιος με τη συμμορία του έμπαινε συχνά στο ελληνικό έδαφος, διαπράττοντας ειδεχθή εγκλήματα. Θύματά του δεν ήταν μόνον Έλληνες, αλλά και Άλβανοί, άνεξαρτίτως θρησκευάτος, καθώς ή συμμορία του Χότζα

ἐπιδιδόταν στην ἐγκληματική της δράση καὶ ἐντὸς τῶν ἀλβανικῶν ἐδαφῶν. Στὴν Ἑλλάδα ὁ Χότζα εἶχε ἐπανειλημμένα καταδικασθεῖ ἐρήμην ἀπὸ τὸ Κακούρηγοδικεῖο Ἰωαννίνων καὶ Πρέβεζας σὲ θάνατο, ἰσόβια, ἀλλὰ καὶ ἄλλες ποινές, γιὰ ληστείες μετὰ φόνου, ἐκβιασμούς, ζυφοκλοπές κτλ.

Στις 11 Αὐγούστου 1940 τὸ φασιστικὸ ἰταλικὸ πρακτορεῖο εἰδήσεων Στέφανι μετέδωσε τὴν εἴδηση ὅτι στὴν ἑλληνοαλβανικὴ μεθόδιο εἶχε διαπραχθεῖ ἓνα «τρομερὸ πολιτικὸ ἐγκλημα»: «*Ὁ μέγας Ἀλβανὸς πατριώτης Νταούτ Χότζα, ποὺ γεννήθηκε στὴν ἀλύτρωτη περιοχὴ τῆς Τσαμουριάς, δολοφονήθηκε ἄγρια σὲ ἀλβανικό ἔδαφος, κοντὰ στὰ σύνορα μὲ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ πτώμα του βρέθηκε ἀκέφαλο...*». Τὸ τηλεγράφημα τοῦ ἰταλικοῦ πρακτορείου συνέχιζε: «*Οἱ δολοφόνοι ἦταν Ἕλληνες πράκτορες, ποὺ πῆραν μαζί τους τὸ κομμένο κεφάλι καὶ τὸ παρέδωσαν στις ἑλληνικὲς ἀρχές, ποὺ εἶχαν ἐπικηρῦξει τὸν Ἀλβανὸ πατριώτη*». Σχετικὰ μὲ τὸν Νταούτ Χότζα τὸ ἰταλικὸ πρακτορεῖο ἀνέφερε: «*Ὁ Νταούτ Χότζα ἀναγκάσθηκε νὰ φύγει ἀπὸ τὴν Τσαμουριά, γιὰ νὰ σωθεῖ ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι δὲν τοῦ συγχωροῦσαν τὴν ἀκαταπόνητη προπαγάνδα ποὺ ἔκανε ἀνάμεσα στοὺς συμπατριῶτές του γιὰ τὴν ἔνωση τῆς Τσαμουριάς μὲ τὴ μητέρα πατρίδα*»... Καὶ ἡ ἀνταπόκριση τοῦ φασιστικοῦ εἰδησεογραφικοῦ πρακτορείου κατέληγε: «*Ἡ ἀρχαία αὐτὴ γῆ κατοικεῖται ἀπὸ 50.000 περίπου γνήσιους Ἀλβανούς(sic!), οἱ ὁποῖοι σήμερα θὰ βροῦν στὰ ἀνανεωμένα πεπρωμένα τῆς μητέρας πατρίδας τοὺς ἀκόμη ἰσχυρότερο λόγο γιὰ νὰ ἐλπίζουν*»...

Ἡ φασιστικὴ ὅμως αὐτὴ προπαγάνδα ἐπρόκειτο νὰ καταρρεύσει πανηγυρικά, χάρι στὴν ἐτοιμότητα τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς. Μόλις τὴν ἐπομένη ἡμέρα, στις 12 Αὐγούστου 1940, τὸ Ἀθηναϊκὸ

Πρακτορεῖο Εἰδήσεων ἀνακοίνωσε ὅτι ὁ Νταούτ Χότζα, Ἀλβανὸς κακοποιὸς τοῦ κοινῆς ποινικοῦ δικαίου, εἶχε πραγματικὰ σκοτωθεῖ ἐπὶ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, στὴν Κονσίπολη, ἀλλὰ σὲ συμπλοκὴ μὲ ἀντίπαλη ἀλβανικὴ συμμορία. Οἱ δύο Ἀλβανοὶ δράστες εἶχαν στὴ συνέχεια προσπαθήσει νὰ διαφύγουν στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος, ὅπου καὶ εἶχαν συλληφθεῖ. Ἀνακρινόμενοι εἶχαν ὁμολογήσει ὅτι αὐτοὶ εἶχαν δολοφονήσει τὸν Νταούτ Χότζα. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶχαν γίνε... πρὶν ἀπὸ δύο μῆνες...

Ἀναφέρομε ἐδῶ τὸ ἐπεισόδιο Χότζα, πρῶτον μὲν διότι εἶναι χαρακτηριστικὸ τῶν ἰταλικῶν προκλήσεων εἰς βάρους τῆς χώρας μας, σὲ μιὰ χρονικὴ στιγμή κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἀπόφαση γιὰ ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας ἦταν εἰλημμένη (ἂς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι τέσσερις μόλις ἡμέρες μετὰ ἰταλικὸ ὑποβρύχιο θὰ βύθιζε τὴν «Ἑλλη» στὸ λιμάνι τῆς Τίνου)· καὶ δεύτερον, διότι ἡ φασιστικὴ ρητορικὴ εἶναι ἐξόχως ἐνδεικτικὴ τῶν ἀλβανικῶν διεκδικήσεων εἰς βάρους τῆς Ἑλλάδας, τὶς ὁποῖες στήριζε καὶ προωθοῦσε ἡ φασιστικὴ Ἰταλία.

Ὅταν στις 28 Ὀκτωβρίου 1940 ἐκδηλώθηκε ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας, στὸ πλευρὸ τῶν Ἰταλῶν ῥιχθηκαν στὴ μάχη καὶ ἀλβανικὰ τάγματα. Χαρακτηριστικὸ τῆς ἀλβανικῆς πολιτικῆς εἶναι τὸ κείμενο τῆς ἀκόλουθης προκήρυξης τοῦ Φασιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἀλβανίας, τὴν ὁποία βρῆκαν τοιχοκολλημένη οἱ προελαύνοντες Ἕλληνες στρατιῶτες:

«*Φασιστικὸ Κόμμα τοῦ Ἀλβανικοῦ Λαοῦ*

28η Ὀκτωβρίου 1940 - 18ο ἔτος Φασισμού

Ἀλβανοί!

Ἡ μεγάλη ὥρα ἔφθασε. Ἡ κρυφὰ σημειωμένη ὥρα, ποὺ τὴν ἀναμένουν οἱ δικοὶ μας καὶ ὅλοι οἱ μάρτυρες τῆς Τσα-

μουριάς, κτυπᾶ τις πόρτες μας καὶ μᾶς δίνει ἀνεκδιήγητη χαρά.

Ὁ στρατὸς τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως - Αὐτοκράτορος πέρασε τὰ σύνορα καὶ βαδίζει γιὰ ἐκεῖνα τὰ ἐδάφη ποὺ εἶναι ἀλβανικὰ βάσει τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων τῆς ἱστορίας, γεωγραφίας, γλώσσας καὶ παραδόσεως.

Ὁ Ντούτσε, ὅπως πάντα, κράτησε τὸν λόγο του, καὶ ὁ Γκαλεάτσο Τσιάνο ἄκουσε τὴν ἐπιθυμία ποὺ ἔβγαине ἀπὸ

εἶναι δικὰ μας.

Ντούτσε!

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Φασιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἀλβανίας».

Ἡ ἐξέλιξη τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου κλόνισε βεβαίως τὶς ἐλπίδες τῶν Ἀλβανῶν φασιστῶν, ἀλλὰ δὲν ἀνέτρεψε τὴ βασικὴ τους ἐπιλογή γιὰ συμπαράταξη μὲ τὴν Ἰταλία. Εἶναι χαρακτηριστικὴ μὴ ἀπόφαση τῆς ἀλβανικῆς κυβέρνησης

Στις 3 Μαΐου 1941, μὲ ὀδηγία τῆς ἀλβανικῆς κυβέρνησης, εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ὑπέβαλε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν στὴ Ρώμη μνημόνιο μὲ τὶς ἀλβανικὲς ἀξιώσεις εἰς βάρος τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἑλλάδας. Χαρακτηριστικὸ τοῦ θράσους τῶν Ἀλβανῶν φασιστῶν εἶναι ὅτι στὶς ἀλβανικὲς ἀξιώσεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας περιλαμβανόταν ἡ ἀπαίτηση γιὰ προσάρτηση στὴν Ἀλβανία ὄχι μόνον τῆς Θεσπρωτίας (τῆς Τσαμουριάς τῶν Ἀλβανῶν), ἀλλὰ καὶ τῶν νομῶν Ἰωαννίνων καὶ Πρεβέζης καὶ τοῦ τμήματος τοῦ νομοῦ Ἄρτης βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου καὶ τμημάτων τῆς δυτικῆς Μακεδονίας...

τὶς συγκεντρώσεις τῶν Ἀλβανῶν, ὅταν τὸν περικύκλωναν μὲ πολὺ ζωντανὴ ἀγάπη.

Σύντροφοι!

Πλάτη μὲ πλάτη μὲ τοὺς Ἰταλοὺς στρατιῶτες, ποὺ μάχονται αὐτὴ τὴ στιγμή, εἶναι καὶ ἐθελοντὲς Ἀλβανοὶ στρατιῶτες. Εἶναι μεγάλῃ καὶ οὐσιαστικὴ ἡ τιμὴ καὶ τὸ δίκαιο ποὺ μᾶς δόθηκαν.

Ὅλη ἡ Ἀλβανία ἄς εἶναι ἓνα γραβιτένιο μπλόκ θελήσεως κάτω ἀπὸ τὰ θριαμβευτικὰ σύμβολα τοῦ ἄθραυστου πάντα φασισμού.

Ἡ νίκη εἶναι κοντά. Ἐμπρὸς γιὰ τὰ πιὸ ὑψηλὰ ἰδανικὰ καὶ γιὰ τὰ ἐδάφη ποὺ

σχετικὴ μὲ τὸ περίφημο ὕψωμα 731. Θυμίζουμε ὅτι ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ὑψώματος, 20 χλμ. βόρεια τῆς Κλεισούρας, λίγοι Ἕλληνες μὲ τινάριο ἀγῶνα ἀνέκοψαν τὴν περίφημη Ἐαρινὴ Ἐπίθεση τῶν Ἰταλῶν τὸν Μάρτιο τοῦ 1941, γκρεμίζοντας τὶς ἐλπίδες τοῦ Μουσσολίνι γιὰ ἀνατροπὴ τῆς τραγικῆς γιὰ τὶς ἰταλικὲς δυνάμεις κατάστασης στὴν Ἀλβανία. Σχεδὸν τρεῖς μῆνες ἀργότερα, στὶς 2 Ἰουνίου 1941, ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀπόφαση τῆς ἀλβανικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία, ὅπως ἀναφέρεται, «ὑπέχει θέση νόμου»:

«Ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ὑψώματος 731 ἀπὸ τῆς 9^{ης} ἕως τῆς 24^{ης} Μαρτίου 1941

σημειώθηκαν μάχες που σπανίως αναφέρονται στην ιστορία, οι οποίες δόθηκαν από τα ένδοξα 4^ο, 6^ο και 8^ο ιταλικά σώματα στρατού, που με επίμονες επιθέσεις απώθησαν τον έχθρο (sic!), αποφασίζεται: Σε ένδειξη ευγνωμοσύνης και τιμής για το αίμα που χύθηκε, το ύψωμα 731 θα θεωρείται ιερό για όλους τους Άλβανούς, και το μνημείο που θα ανεγερθεί σε αυτό από την ιταλική κυβέρνηση θα είναι αιώνιο προσκύνημα, γιατί σε αυτό αναπαύονται εν ειρήνη οι ήρωες που έπεσαν στο πεδίο της τιμής για τη δόξα του έθνους τους».

Η συνθηκολόγηση της Ελλάδας, κατόπιν της γερμανικής επιθέσεως εναντίον της, όχι μόνον έφερε τους ταπεινωμένους στα βορειοπειρωτικά βουνά Ιταλούς ως δύναμη κατοχής στην Ελλάδα, αλλά έδωσε και στους Άλβανούς την ευκαιρία να προωθήσουν τις δικές τους διεκδικήσεις εις βάρος της ελληνικής επικράτειας. Στις 3 Μαΐου 1941, με οδηγία της αλβανικής κυβέρνησης, ειδική επιτροπή υπέβαλε στο υπουργείο των Έξωτερικών στη Ρώμη μνημόνιο με τις αλβανικές αξιώσεις εις βάρος της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό του θράσους των Άλβανών φασιστών είναι ότι στις αλβανικές αξιώσεις εις βάρος της Ελλάδας περιλαμβανόταν ή απαίτηση για προσάρτηση στην Αλβανία όχι μόνο της Θεσπρωτίας (της Τσαμουριάς των Άλβανών), αλλά και των νομών Ίωαννίνων και Πρεβέζης και του τμήματος του νομού Άρτης βορείως του ποταμού Άράχθου και τμημάτων της δυτικής Μακεδονίας...

Οι αλβανικές αξιώσεις εις βάρος της Γιουγκοσλαβίας ικανοποιήθηκαν τότε άμεσα, με την προσάρτηση στην Αλβανία σχεδόν του συνόλου του Κοσσυφοπεδίου, του δυτικού τμήματος του σημερινού κράτους των Σκοπίων και άλλων έδαφών. Αντίθετα, ή όριστική συζήτηση

των αλβανικών αξιώσεων εις βάρος της Ελλάδας παραπέμφθηκε στις μεταπολεμικές συνθήκες. Πράλληλα, όμως, ό αλβανόφωνος μουσουλμάνος Νουρή Ντίνο από την Παραμυθιά διορίσθηκε με διάταγμα της φασιστικής Ίταλίας ύπατος άρμοστής της Θεσπρωτίας και συγκρότησε εν είδει τοπικής κυβέρνησης την «Εθνική Αλβανική Επιτροπή», προδιαγράφοντας τις μελλοντικές εξελίξεις, όπως τουλάχιστον τις σχεδίαζαν οι Ίταλοί.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, οι αλβανόφωνοι μουσουλμανικοί πληθυσμοί της Ήπειρου, οι Τσάμπδες, παρασυρμένοι άσφαλώς από τη φασιστική προπαγάνδα, όχι άπλως συνεργάσθηκαν με τις δυνάμεις κατοχής, τις ιταλικές αρχικά και τις γερμανικές στη συνέχεια, αλλά και πρωταγωνίστησαν σε κάθε λογής εγκλήματα κατά του ελληνικού πληθυσμού. Το Ειδικό Δικαστήριο Δωσιλόγων Ίωαννίνων τεκμηρίωσε μεταπολεμικά 632 δολοφονίες Ελλήνων από Τσάμπδες, 428 άπαγωγές και έξαφανίσεις, 209 βιασμούς γυναικών, 2.332 πυρπολήσεις κατοικιών, 53 λεπλασίες χωριών και έκατοντάδες κλοπές κοπαδιών. Έκδόθηκαν περίπου 1.700 άποφάσεις, με 1.930 Τσάμπδες να καταδικάζονται ως εγκληματίες πολέμου και συνεργάτες των κατακτητών.

Η εξέλιξη όμως του πολέμου δέν ήταν αυτή που προσδοκούσαν οι Άλβανοί. Πέραν των γενικότερων εξελίξεων σε άλλα μέτωπα του πολέμου, ή απέλευθέρωση της Παραμυθιάς από τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ στις 26 Ίουνίου 1944, καθώς και ή μεγάλη νίκη που κατήγαγε ό ΕΔΕΣ στη μάχη της Μενίνας κατά των Γερμανών και των Τσάμπδων συμμάχων τους στις 17-18 Αύγουςτου 1944, έκρυσαν το καμπανάκι του κινδύνου. Οι Τσάμπδες είχαν κάθε δικιο να διακατέχονται από τον φόβο άντεκδικήσεων για τα

ἐγκλίματα πού εἶχαν διαπράξει καί τή μαζική συνεργασία τους μέ τούς κατακτητές. Ἔτσι, ὅταν στά τέλη Ὀκτωβρίου οἱ γερμανικές δυνάμεις ἐγκατέλειψαν τήν Ἠπειρο, ὁ ἀλβανόφωνος μουσουλμανικός πληθυσμός, περὶ τῆς 15.000, τοὺς ἀκολούθησε μαζικά, διαφεύγοντας στήν Ἀλβανία. Σύμφωνα μέ τήν ἀπογραφή τοῦ 1951, μετὰ τή μαζική διαφυγή τῶν Τσάμπδων στήν Ἀλβανία παρέμεναν στήν Ἑλλάδα μόλις 487 ἀλβανόφωνοι μουσουλμᾶνοι.

Στήν ἀλβανική στάση ἀπέναντι στήν Ἑλλάδα κατὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ὑπάρχει ἓνα ἀκόμπ, τελευταῖο κεφάλαιο, ἴσως τὸ πιὸ παράδοξο ἀπ' ὅλα. Μετὰ τή συνθηκολόγηση τῆς Ἰταλίας τὸ 1943, ἡ Ἀλβανία περιήλθε ὑπὸ γερμανική κατοχή, μέ τή διακυβέρνηση τῆς χώρας νὰ ἀνατίθεται στὸ ἐθνικιστικὸ ἀλβανικὸ Ἔθνικὸ Μέτωπο (Balli Kombetar), πού εἶχε ἐναντιωθεῖ στήν ἰταλική κατοχή τῆς Ἀλβανίας. Τοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ 1944, αὐτὴ ἡ ἐθνικιστικὴ κυβέρνηση τῆς Ἀλβανίας ἀνέλαβε τήν πρωτοβουλία γιὰ τήν προσέγγιση τῆς Ἑλλάδας, ὑποβάλλοντας πρόταση γιὰ... *ἔνωση τῶν δύο χωρῶν ὑπὸ τὴ μορφὴ ἑνὸς δυαδικοῦ κράτους!* Στὶς ἐπαφές πού ἀκολούθησαν, πρωταγωνιστικὸ ρόλο ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς ἔπαιξε ὁ συνταγματάρχης Ἀθανάσιος Χρυσόχου, πρῶην ἐπιτελάρχης τοῦ στρατηγοῦ Τσολάκογλου, τοῦ πρῶτου κατοχικοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ Χρυσόχου εἶχε διορισθεῖ ἀπὸ τὸν τελευταῖο κατοχικὸ πρωθυπουργὸ Ἰωάννη Ράλλη Γενικὸς Διοικητῆς Μακεδονίας, σὲ μιὰ θέση δηλαδὴ πού ἀντιστοιχεῖ στὴ θέση τοῦ μέχρι πρόσφατα ὑπουργοῦ Μακεδονίας-Θράκης. Τὸ συμπέρασμα τῶν ἐπαφῶν πού ἔγιναν ἦταν ὅτι ἡ πρόταση τῶν Ἀλβανῶν ἦταν ἐντελῶς σοβαρὴ καὶ συγκροτημένη. Οἱ ἐπαφές ὅμως ναυάγησαν ὀριστικά μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τοὺς

Γερμανοὺς, ὅταν ἡ κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου ἀρνήθηκε νὰ δώσει συνέχεια στὶς διαπραγματεύσεις. Ἄλλωστε, πολὺ γρήγορα καὶ ἡ ἐθνικιστικὴ κυβέρνηση τῆς Ἀλβανίας, ἡ ὁποία εἶχε τὴν πρωτοβουλία τῶν ἐπαφῶν, θὰ κατέρρεε, καὶ ἡ Ἀλβανία θὰ γινόταν κομμουνιστικὸ κράτος, ὡς Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Ἀλβανίας (τὸ 1976 θὰ μετονομασθεῖ σὲ Λαϊκὴ Σοσιαλιστικὴ Δημοκρατία τῆς Ἀλβανίας) ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Ἐνβέρ Χότζα καὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἐργασίας.

Βουλγαρία

Οἱ βουλγαρικὲς βλέψεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας δὲν ἀποτελοῦσαν βεβαίως ἐκπληξη. Ἦταν γνωστὸ ὅτι οἱ Βούλγαροι ὀρέγονταν τὴ Μακεδονία, κορωνίδα δὲ τῶν ὀρέξεών τους ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ ὁποία θὰ τοὺς ἐξασφάλιζε ἓνα ἀνεκτίμητης σημασίας λιμάνι στὸ Αἰγαῖο. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὸν Α΄ Βαλκανικὸ Πόλεμο οἱ Βούλγαροι, ὄντας σύμμαχοι τῆς Ἑλλάδας κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, βιάζονταν στὸ μέτωπο τραγουδώντας: «Ἄρς μάρς, Σόλουν νάς» (= Ἐμπρὸς μάρς, ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι δική μας). Ἄλλωστε, ἦταν λογικὸ νὰ διεγείρει τὶς ὀρέξεις τῶν Βουλγάρων τὸ γεγονὸς ὅτι τρεῖς φορὲς τὶς τελευταῖες δεκαετίες σημαντικὸ μέρος τῶν ἐδαφῶν τῆς Μακεδονίας εἶχε βρεθεῖ ὑπὸ βουλγαρικὴ κυριαρχία: α) μέ τὴ ρωσοτουρκικὴ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τὸ 1878, πού θεμελίωνε τὴ Μεγάλῃ Βουλγαρία, β) κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους τὸ 1912-13 (ὁπότε οἱ Βούλγαροι λίγο ἔλειπε νὰ καταλάβουν καὶ τὴ Θεσσαλονίκη) καὶ γ) κατὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τὸ 1916-18. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ περισσότερο φυλασσόμενο κομμάτι

των ἑλληνικῶν συνόρων ἦταν ἡ ἑλληνοβουλγαρικὴ μεθόριος, ὀχρωμένη μὲ τὰ ὀχυρὰ τῆς Γραμμῆς Μεταξᾶ. Οἱ βουλγαρικὲς βλέψεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας δὲν ἀποτελοῦσαν λοιπὸν ἔκπληξη.

Αὐτὸ ποὺ προκαλεῖ ἔκπληξη, καὶ δι᾽ ἀλγεινῆ, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Βρετανοί, στὴν προσπάθειά τους νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν οὐδετερότητα τῆς Βουλγαρίας, δὲν δίστασαν νὰ προσφέρουν στὸν πρωθυπουργὸ τῆς Βουλγαρίας Μπόγκνταν Φίλωφ (1884-1945) ἐδαφικὰ κέρδη εἰς βάρος τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδας! Καὶ αὐτό, μάλιστα, τὴ στιγμὴ ποὺ ἦταν σύμμαχοι τῆς Ἑλλάδας· τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Οὐίνστον Τσῶρτσιλ, μετὰ τὴν ἐκδήλωση τῆς ἰταλικῆς ἐπίθεσης ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας, ἔταξε μὲ τὴ μεγαλόστομη –πλὴν ἀόριστη– ρητορεία του: «*Μαχόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τοῦ κοινουῦ ἐχθροῦ, θὰ μοιρασθοῦν μαζί μας τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης*»...

Στὴν πραγματικότητα, ἡ βρετανικὴ

μαντικὴ στρατιωτικὴ τῆς ἰσχύ στὸ στρατόπεδο τῶν δυνάμεων τῆς Ἀντάντ. Καὶ τότε ὅμως, στὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον, καὶ τώρα, ἡ Βουλγαρία ἔκανε τὴ λάθος ἐπιλογὴ, ἐπιλέγοντας νὰ συστρατευθεῖ μὲ τὴ Γερμανία.

Ἦδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1940, οἱ Βούλγαροι εἶχαν παραμερίσει τὶς ὅποιες ἐπιφυλάξεις τους καὶ εἶχαν μπεῖ σὲ πορεία προσχώρησης στὸν Ἄξονα. Ὅπως ἀποκαλύπτει μάλιστα ὁ Βούλγαρος πρωθυπουργὸς Φίλωφ στὸ ἡμερολόγιό του, ποὺ ἔγινε γνωστὸ ἀργότερα, ἡ ἐπιλογὴ γιὰ συστράτευση μὲ τὴ Γερμανία ἔγινε κατόπιν τῆς ρητῆς ὑπόσχεσης τῶν Γερμανῶν γιὰ παραχώρηση στὴ Βουλγαρία τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης.

Ἔμενε νὰ ρυθμισθοῦν μόνο κάποιες τελευταῖες λεπτομέρειες. Καὶ ἡ σημαντικώτερη ἀπὸ αὐτὲς τὶς λεπτομέρειες τακτοποιήθηκε μὲ τὴν ὑπογραφὴ στίς 11 Φεβρουαρίου 1941 τουρκοβουλγαρι-

Οἱ βουλγαρικὲς βλέψεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας δὲν ἀποτελοῦσαν βεβαίως ἔκπληξη. Ἦταν γνωστὸ ὅτι οἱ Βούλγαροι ὀρέγονταν τὴ Μακεδονία, κορωνίδα δὲ τῶν ὀρέξεών τους ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ ὁποία θὰ τοὺς ἐξασφάλιζε ἓνα ἀνεκτίμητης σημασίας λιμάνι στὸ Αἰγαῖο. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὸν Α΄ Βαλκανικὸ Πόλεμον οἱ Βούλγαροι, ὄντας σύμμαχοι τῆς Ἑλλάδας κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, βᾶδιζαν στὸ μέτωπο τραγουδώντας: «Ἄρς μάρς, Σόλουν νάς» (= Ἐμπρὸς μάρς, ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι δική μας).

προσφορὰ στὴ Βουλγαρία ἦταν ἐπανάληψη τῆς προσφορᾶς ποὺ εἶχαν κάνει οἱ Βρετανοὶ στοὺς Βουλγάρους κατὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅποτε τοὺς εἶχαν τάξει τὴν Καβάλα καὶ σημαντικὰ ἐδάφη τῆς Μακεδονίας, προκειμένου νὰ προσελκύσουν τὴ Βουλγαρία μὲ τὴ σπ-

κοῦ συμφώνου μὴ ἐπιθέσεως, ποὺ ἐξασφάλιζε τὴ Βουλγαρία ἐναντι πιθανοῦ τουρκικοῦ κινδύνου. Μὲ λυμένα τὰ χέρια, πλέον, ἡ Βουλγαρία προσχώρησε ἐπισήμως στὸν Ἄξονα στίς 1 Μαρτίου 1941.

Μετὰ τὴ συνθηκολόγηση τῆς Ἑλλάδας, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς βόρειας

Ἑλλάδας περιήλθε ὑπὸ τὴν κατοχὴ τῶν συμμάχων τῶν Γερμανῶν Βουλγάρων. Συγκεκριμένα, ἡ βουλγαρική ζώνη κατοχῆς περιελάμβανε στὴ μὲν Θράκη τοὺς νομοὺς Ροδόπης, Ξάνθης καὶ ἐν μέρει τὸν νομὸ Ἐβρου, στὴ δὲ Ἀνατολικὴ Μακεδονία τὰ ἐδάφη ἀνατολικά τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνα, καὶ συγκεκριμένα τοὺς νομοὺς Δράμας, Καβάλας καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ νομοῦ Σερρών. Ἡ βουλγαρική κατοχὴ τῆς Βορείου Ἑλλάδας ἀποτελεῖ ἕνα πρωτοφανὲς ἀπὸ ἀπόψεως Διεθνoῦς Δικαίου γεγονός, ποὺ δὲν ἔχει προηγουμένο στὴν παγκόσμια ἱστορία: Ἡ Βουλγαρία κατέλαβε στρατιωτικὰ ἐδάφη ἑνὸς κράτους στὸ ὁποῖο οὐδέποτε εἶχε κηρύξει τὸν πόλεμο οὔτε τοῦ εἶχε ἀπευθύνει κανενὸς εἶδους τελεσίγραφο οὔτε εἶχε προβάλλει σὲ βάρους του τὴν

παραμικρὴ ἔστω ἀξίωση οὔτε κἀν εἶχε ἔλθει σὲ ἐχθροπραξίες μαζί του...

Ἦδη ἀπὸ τὴς 3 Μαΐου 1941 ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Δυτικὴ Θράκη κηρύχθηκαν ἐπαρχία τῆς Βουλγαρίας μὲ τὴν ὀνομασία «Περιφέρεια τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Ξάνθης» (Беломорие и Ксантійска област), ἐνσωματούμενες στὴν 4^η περιφέρεια τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. Ἡ συνοπτικὴ ὀνομασία «Μπελομόριε» (Беломорие), ποὺ ἐπικράτησε, προέρχεται ἀπὸ τὴς βουλγαρικὲς λέξεις ποὺ σημαίνουν Ἄσπρη Θάλασσα, ὅπως ὀνομάζεται στὰ βουλγαρικὰ τὸ Αἶγαίο.

Παρενθετικὰ ἄς σημειώσουμε ὅτι ἡ Βουλγαρία «ἐπιβραβεύθηκε» καὶ μὲ τὴν παραχώρηση σὲ αὐτὴ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ σημερινοῦ κράτους τῶν Σκοπίων (τὸ δυτικὸ εἶχε προσαρτηθεῖ στὴν Ἀλβανία).

Τὸ γεγονός ὅτι οἱ περισσότεροι σήμερα, ὅταν ἀκοῦν νὰ γίνεται λόγος γιὰ κατοχὴ, σκέπτονται τὴ γερμανικὴ κατοχὴ, εἶναι μιὰ ἀσυγχώρητα «νοτιοελλαδίτικη» ὀπτική γωνία, ἡ ὁποία ἀπέχει σημαντικὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἡ σκληρότητα τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς ἦταν ἀσύλληπτη. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες ποὺ φονεύθηκαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους στὴ βουλγαρική ζώνη κατοχῆς ἦταν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς φονευθέντες ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς σὲ ὅλη τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα (40.000 ἔναντι 35.000), ἐνῶ οἱ ἄλλοι ποὺ ἐστάλησαν στὴ Βουλγαρία ἦταν περισσότεροι ἀπὸ ὅσους ἐστάλησαν στὴ Γερμανία καὶ τὴν Ἰταλία μαζί (50.000 στὴ Βουλγαρία ἔναντι 30.000 στὴ Γερμανία καὶ 10.000 στὴν Ἰταλία). Χώρια οἱ ἐπιστρατευθέντες σὲ τάγματα καταναγκαστικῆς ἐργασίας, τὰ περίφημα «ντουρντουβάκια» (κατὰ παραφθορὰ τῶν βουλγαρικῶν λέξεων “трудови войски”, ποὺ σημαίνουν Τάγματα Ἐργασίας, ἕνα θεσμὸ ποὺ θύμιζε τὰ «Ἀμελὲ Ταμπουρού» τῶν Τούρκων στὴ Μικρὰ Ἀσία). Ἀλλὰ καὶ οἱ καταστροφὲς ποὺ ἄφησε πίσω τῆς ἡ βουλγαρική κατοχὴ ἦταν ἀσύλληπτες. Μόνο στὴν περιφέρεια Δράμας καταστράφηκαν ὀλοσχερῶς ἐξήντα ἑπτὰ (67) χωριά, ἐνῶ ἄλλα πενήντα ὀκτώ (58) ὑπέστησαν λεηλασίες καὶ μερικὴ καταστροφή.

Ὅταν στὴς 22 Ἰουνίου 1941 οἱ γερμανικὲς στρατιὲς πέρασαν αἰφνιδιαστικὰ τὰ ρωσικὰ σύνορα, σημειώνοντας μιὰ σειρά ἐντυπωσιακῶν ἐπιτυχιῶν, ὁ Βούλγαρος πρωθυπουργὸς Φίλωφ πείσθηκε ὅτι οἱ δυνάμεις τοῦ Ἄξονα θὰ τερμάτιζαν νικηφόρα τὸν πόλεμο ἐντὸς τοῦ

1941. Αυτό τον έκανε να αποφασίσει την επίστευση της ολοκλήρωσης του σχεδίου έκβουλγαρισμού της Ανατολικής Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης, ώστε στις συνομιλίες για την ειρήνη που θα ακολουθούσαν να είναι σε θέση να παρουσιάσει τετελεσμένα γεγονότα.

Το πρόγραμμα έκβουλγαρισμού προωθήθηκε με ανατριχιαστική συστηματικότητα: Όλοι οι Έλληνες διοικητικοί υπάλληλοι απολύθηκαν και αντικαταστάθηκαν από Βουλγάρους. Η ελληνική χωροφυλακή αντικαταστάθηκε από βουλγαρική. Τα ελληνικά σχολεία έκλεισαν και οι Έλληνες εκπαιδευτικοί παύθηκαν ή και απέλαθηκαν. Η βουλγαρική όρισθηκε ως επίσημη γλώσσα και απαγορεύθηκε η δημόσια χρήση της

και τις πινακίδες σήμανσης των οδών. Όλα τα ελληνικά τοπωνύμια αντικαταστάθηκαν από βουλγαρικά. Ειδικά συνεργεία περιέρχονταν τα κοιμητήρια, με μοναδική αποστολή να μεταγράφουν με βουλγαρικούς χαρακτήρες τα ελληνικά ονόματα που ήταν αναγεγραμμένα στους τάφους, προσθέτοντας σε αυτά τις βουλγαρικές καταλήξεις «-εφ» ή «-ώφ».

Μια πραγματικά κρίσιμη καμπή στη βουλγαρική κατοχή της βόρειας Ελλάδας αποτέλεσε το καλοκαίρι του 1943. Τότε επικράτησε στη γερμανική κατοχική διοίκηση η σκέψη να διευρυνθεί ή βουλγαρική ζώνη κατοχής και στη Δυτική Μακεδονία, δηλαδή και δυτικά του ποταμού Στρυμόνα. Οι Βούλγαροι σαφώς πίεζαν γι' αυτό, αλλά και οι Γερ-

Το γεγονός ότι οι περισσότεροι σήμερα, όταν ακούν να γίνεται λόγος για κατοχή, σκέπτονται τη γερμανική κατοχή, είναι μια ασυγχώρητα «νοτιοελλαδίτικη» όπτική γωνία, ή οποία απέχει σημαντικά από την πραγματικότητα. Η σκληρότητα της βουλγαρικής κατοχής ήταν ασύλληπτη. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Έλληνες που φονεύθηκαν από τους Βουλγάρους στη βουλγαρική ζώνη κατοχής ήταν περισσότεροι από τους φονευθέντες από τους Γερμανούς σε όλη την υπόλοιπη Ελλάδα (40.000 έναντι 35.000),

ελληνικής. Στις εκκλησίες ή τέλεση της Θείας Λειτουργίας όρισθηκε να γίνεται υποχρεωτικά στη βουλγαρική γλώσσα. Όπου αυτό δεν ήταν έφικτό, ιεροί ναοί σφραγίσθηκαν. Έλληνες ορθόδοξοι ιερείς συνελήφθησαν, κακοποιήθηκαν, απέλαθηκαν και σε πολλές περιπτώσεις φονεύθηκαν. Όλοι οι καταστηματαρχές υποχρεώθηκαν να αντικαταστήσουν τις ελληνικές επιγραφές των καταστημάτων τους με βουλγαρικές. Το ίδιο έγινε και με όλες τις επιγραφές δημοσίων κτηρίων

και είχαν κάθε λόγο να κινηθούν προς αυτήν την κατεύθυνση: Οι εξελίξεις σε όλα τα μέτωπα, ιδιαίτερα μάλιστα μετά τη συμμαχική απόβαση στη Σικελία, την κατάρρευση της Ιταλίας και την πτώση του Μουσσολίνι, επέτασαν την αξιοποίηση του συνόλου των γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων στα μέτωπα του πολέμου· και η διεύρυνση της βουλγαρικής ζώνης κατοχής θα απέλευθέρωνε σημαντικές γερμανικές δυνάμεις, που τώρα απορροφούνταν στα άχαρα

καθίκοντα τῆς κατοχῆς. Πρὶν κὰν τὶς δραματικὲς ἐξελίξεις στὴ Σικελία, εἶχε προγραμματισθεῖ ἡ ἐπίσημη εἴσοδος τῶν Βουλγάρων στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ τὶς 10 Ἰουλίου 1943.

Αὐτὸ ποὺ ἔγινε τότε ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες σελίδες τῆς ἀντίστασης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία δυστυχῶς σήμερα ἔχει σχεδὸν ξεχασθεῖ. Μεταξὺ 5 καὶ 10 Ἰουλίου ὀργανώθηκαν ὀγκῶδη συλλαλητήρια σὲ ὅλες τὶς μεγάλες πόλεις τῆς βόρειας Ἑλλάδας, τὸ Κιλκίς, τὸν Λαγκαδᾶ, τὴν Ἔδεσσα, τὴ Βέροια, τὴν Κοζάνη, τὰ Γιαννιτσὰ καὶ ἄλλοῦ. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι στὸ συλλαλητήριο τῆς Νιγρίτας συμμετεῖχαν 15.000 λαοῦ, ἀριθμὸς διπλάσιος ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ τῆς Νιγρίτας ἐκεῖνη τὴν ἐποχή, καθὼς στὴν πόλιν συνέρρευσαν ἀγρότες καὶ ἀπὸ ὅλη τὴ γύρω περιοχί. Στὴ Θεσσαλονίκη οἱ ἀντιβουλγαρικὲς συγκεντρώσεις ἦταν καθημερινές. Ἡ 10^η Ἰουλίου κηρύχθηκε ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Μακεδονικὸ Συμβούλιο, προεδρεύοντος τοῦ τότε μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γενναδίου, «ἡμέρα πένθους», ἐνῶ γιὰ τὴν ἴδια ἡμέρα κηρύχθηκε ἀπεργία, στὴν ὁποία συμμετεῖχε τὸ σύνολο τοῦ λαοῦ. Τὸ πρωτὶ τῆς 10^{ης} Ἰουλίου ἡ πόλιν ἦταν ἔρημη. Τὰ μαγαζιά ἦταν ὅλα κλειστὰ καὶ τὰ παράθυρα στὰ σπίτια σφαλισμένα.

Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς παλλαϊκῆς ἀντίδρασης, ἡ εἴσοδος τῶν βουλγαρικῶν δυνάμεων στὴ Θεσσαλονίκη δὲν ἔγινε τελικὰ στὶς 10 Ἰουλίου, ὅπως εἶχε ἀρχικὰ προγραμματισθεῖ. Ἡ ἐγρήγορη ὁμως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ δὲν ἀμβλύθηκε. Στὶς 22 Ἰουλίου 1943 ἔγινε στὴν Ἀθήνα ὀγκῶδες ἀντιβουλγαρικὸ συλλαλητήριο μὲ συμμετοχὴ 300.000 διαδηλωτῶν, παρὰ τὰ τρομοκρατικὰ μέτρα τῶν δυνάμεων κατοχῆς, ποὺ ὀδήγησαν τελικὰ στὸν φόνο 30 διαδηλωτῶν, τὸν τραυματισμὸ 300 καὶ τὴ σύλληψη 500.

Τὰ ἀντανακλαστικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἦταν ὀρθά: Οἱ Ἕλληνες καταλάβαι-

ναν πολὺ καλὰ ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔφευγαν, ἐνῶ οἱ Βούλγαροι ἔρχονταν γιὰ νὰ μείνουν...

Ἄξιζει νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ καὶ κάτι ἐπιπλέον, ποὺ πιθανὸν εἶχε τὴ δική του συμβολὴ στὴ ματαίωση τῶν σχεδίων τῶν Βουλγάρων. Ἡ γερμανικὴ διοίκηση, προσανατολισμένη στὴ διεύρυνση τῆς βουλγαρικῆς ζώνης κατοχῆς, ἀλλὰ παράλληλα ἐπιθυμώντας νὰ ἀμβλύνει τὶς ἀντιδράσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ

καὶ τῆς κατοχικῆς κυβέρνησης Ράλλη, ἀνέθεσε σὲ ἕναν λόγιον Γερμανὸ ἀξιωματικὸ τῆς στρατιωτικῆς διοίκησης Κοζάνης καὶ Φλώρινας, τὸν λοχαγὸ Ἔντλερ, νὰ συντάξει μιὰ τεκμηριωμένη ἔκθεση γιὰ τὴν ἐθνολογικὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας. Οἱ Βούλγαροι προσπάθησαν μὲ κάθε τρόπο νὰ προσεταιρισθοῦν καὶ νὰ ἐπηρεάσουν τὸν Ἔντλερ, ἀλλὰ ἡ ἔκθεση ποὺ αὐτὸς συνέταξε καὶ ὑπέβαλε στὸ Βερολίνο κατέληγε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Δυτικὴ Μακεδονία κατοικεῖτο ἀπὸ Ἕλληνες, καὶ μόλις τὸ 10% τοῦ πληθυσμοῦ ἦταν ἄτομα ρευστῆς συνείδησης, ποὺ ἄλλοτε ἐκδηλώνονταν ὡς Ἕλληνες καὶ ἄλλοτε ὡς Βούλγαροι. Ὁ λοχαγὸς Ἔντλερ περιέπεσε σὲ δυσμένεια, προφανῶς κατόπιν

βουλγαρικῶν πιέσεων, ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ θέση του καὶ μετατέθηκε στὸ Ἀνατολικὸ Μέτωπο, ὅπου καὶ χάθηκαν τὰ ἴχνη του περὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ὡστόσο, ἡ γερμανικὴ διοίκηση ἀναθεώρησε τὸν ἀρχικὸ τῆς σχεδιασμὸ, καὶ ἡ βουλγαρικὴ κατοχὴ δὲν ἐπεκτάθηκε τελικὰ δυτικὰ τοῦ ποταμοῦ Στριμόνα.

Σχεδὸν ἕναν χρόνο μετὰ, τὰ πράγματα κινδύνευσαν νὰ πάρουν μιὰ ἄλλη δυσάρεστη τροπή. Εἶχε πιά γίνει φανερὸ ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἔχαν τὸν πόλεμο, καὶ στὶς 26 Αὐγούστου 1944 ἡ Βουλγαρία ἐγκατέλειπε τὸ γερμανικὸ στρατόπεδο, κατήγγειλε τὸ Τριμερὲς Σύμφωνο, διέκοψε τὶς διπλωματικὲς τῆς σχέσεις μετὰ τὴ Γερμανία καὶ κήρυξε τὴ χώρα οὐδέτερη. Στὶς ἀρχὲς Σεπτεμβρίου, ὅταν οἱ ρωσικὲς δυνάμεις ἔφθασαν στὰ βουλγαρικὰ σύνορα, ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ βρίσκεται ὡς δύναμη κατοχῆς στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ Δυτικὴ Θράκη. Οἱ Σοβιετικοί, γιὰ νὰ μὴν κατηγορηθοῦν ὅτι εἰσέβαλαν σὲ οὐδέτερη χώρα, κήρυξαν «γιὰ τὰ μάτια τοῦ κόσμου» τὸν πόλεμο στὴ Βουλγαρία στὶς 5 Σεπτεμβρίου. Ἡ νέα βουλγαρικὴ κυβέρνησις τοῦ Κίμων Γκεοργκίεφ (1882-1969), στὴν ὁποία μετεῖχαν καὶ κομμουνιστὲς, ζήτησε ἀμέσως ἀνακωχή, καὶ στὶς 8 Σεπτεμβρίου κήρυξε τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Γερμανίας.

Τὸ κρίσιμο ἐρώτημα ἦταν τί θὰ γινόταν μετὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη, στὴν ὁποία ὑπῆρχε ἀκόμη βουλγαρικὸς στρατὸς κατοχῆς. Οἱ Βούλγαροι δὲν ἦταν πρόθυμοι νὰ παραιτηθοῦν ἀπὸ τὰ ἐδάφη ποὺ τόσα χρόνια ἐποφθαλμιοῦσαν καὶ εἶχαν συγκυριακὰ ὑπαχθεῖ στὴ δική τους διοίκηση. Ὅταν στὶς 13 Σεπτεμβρίου 1944 δύο Βούλγαροι ὑπουργοὶ μετέβησαν στὴν Καβάλα, ἀπ' ὅπου ὑπάρχει καὶ μιὰ πολυδημοσιευμένη φωτογραφία τους, κυριάρχησε ἡ ἐξῆς κυνικὴ σκέψη: Μὲ δεδομένο ὅτι ἡ Βουλγαρία βρισκόταν

πλέον σὲ πόλεμο μετὰ τὴ Γερμανία, τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα ποὺ βρίσκονταν στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ Δυτικὴ Θράκη, ἕνα ὁλόκληρο Σῶμα Στρατοῦ, θὰ μπορούσαν νὰ κινηθοῦν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης (σημειωτέον ὅτι οἱ Γερμανοὶ δὲν ἐκκένωσαν τὴν Ἑλλάδα παρὰ ἀργότερα, τὸν Ὀκτώβριο), μετὰ τὴν παράλληλη εἴσοδο στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων. Ἔτσι οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ διατηροῦσαν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ θὰ διεύρυναν τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη ποὺ κατεῖχαν, καὶ θὰ μπορούσαν νὰ ἐγείρουν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης στὸ τραπέζι τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν, ὅταν πλέον θὰ κάθονταν... ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν νικητῶν...

Τὰ βουλγαρικὰ ὁμοίως αὐτὰ σχέδια ματαιώθηκαν, καθὼς ὁ Στάλιν ἀρνήθηκε νὰ τὰ συνδράμει. Προφανῶς, οἱ δυτικοὶ σύμμαχοί του δὲν ἦταν πρόθυμοι νὰ συγκατανεύσουν σὲ μιὰ εἴσοδο τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ στὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη, καὶ ὁ Στάλιν ἔκρινε σωστὸ νὰ ὑποχωρήσει ἐν προκειμένῳ, γιὰ νὰ κατοχυρώσει ἄλλες διεκδικήσεις του. Ἔτσι, μετὰ τὴν ἀποχώρησι τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὶς 12 Ὀκτωβρίου 1944, τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐκκενώσουν τὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος στὶς 26 Ὀκτωβρίου. Ἡ ἐξέλιξι τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἔθεσε γιὰ τὶς ἐπόμενες δεκαετίες ταφόπλακα ἐπὶ τῶν βουλγαρικῶν διεκδικήσεων εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδας.

(συνεχίζεται)

Δρ ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ

ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΕΙΩΔΕΣ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

(ISS = INTERNATIONAL SPACE STATION)

Ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο διαστημικό επίτευγμα της ανθρωπότητας. Άρχισε με τη συνεργασία Αμερικής, Ευρώπης, Ιαπωνίας και Καναδά το 1993, και ύστερα προστέθηκαν η Ρωσία, η Βραζιλία και άλλες χώρες. Η έναρξη της συναρμολό-

τις κατασκευαστικές και έπισκευαστικές εργασίες με τα επιπλέον τμήματά του, τα οποία στέλνονταν από τη Γη με ειδικές αποστολές. Η ολοκλήρωσή του πραγματοποιήθηκε το 2010 και ο χώρος τόν οποίο καταλαμβάνει πλέον είναι όσο ένα ποδοσφαιρικό γήπεδο.

Ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός άρχισε να σπίνεται σε ύψος 400 χλμ.

Ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο διαστημικό επίτευγμα της ανθρωπότητας. Άρχισε με τη συνεργασία Αμερικής, Ευρώπης, Ιαπωνίας και Καναδά το 1993, και ύστερα προστέθηκαν η Ρωσία, η Βραζιλία και άλλες χώρες. Η έναρξη της συναρμολόγησής του έγινε το 1998, έξω από τη Γη, στον διαστημικό χώρο, με τα διάφορα τμήματά του, και οι πρώτοι κάτοικοί του, αστροναύτες και κοσμοναύτες, κατοίκησαν εκεί το έτος 2000 και συνέχισαν τις κατασκευαστικές και έπισκευαστικές εργασίες με τα επιπλέον τμήματά του, τα οποία στέλνονταν από τη Γη με ειδικές αποστολές. Η ολοκλήρωσή του πραγματοποιήθηκε το 2010 και ο χώρος τόν οποίο καταλαμβάνει πλέον είναι όσο ένα ποδοσφαιρικό γήπεδο.

γισής του έγινε το 1998, έξω από τη Γη, στον διαστημικό χώρο, με τα διάφορα τμήματά του, και οι πρώτοι κάτοικοί του, αστροναύτες και κοσμοναύτες, κατοίκησαν εκεί το έτος 2000 και συνέχισαν

περίπου, με συνολικό βάρος 420 τόνων, πλήρωμα 6 ατόμων, εργαστηριακά τμήματα 7, τμήματα ένδαιίτησης 2, τμήματα έλέγχου διαχείρισης 2, μήκος 110 μ. και πλάτος 75 μ. Η ταχύτητά του είναι

28.800 χλμ./ώ. με κατεύθυνση από τα δυτικά προς τα ανατολικά. Περνᾶ πάνω από όλες σχεδόν τις περιοχές τῆς Γῆς (εἶναι ὄρατος καὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, σὰν λαμπρὸ ἀστέρι 1^{ου} μεγέθους!). Δια-

Τὸ 1993 οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ Ρῶσοι ὑπέγραψαν τὴ σχετικὴ διαστημικὴ συνθήκη συνεργασίας. Ὁ Ἄλ Γκόρ, ἡγετικὸ στέλεχος τῆς NASA, εἶπε χαρακτηριστικά: «Μετὰ ἀπὸ χρόνια ἀνταγωνισμοῦ στὸ Διάστημα, πού συμβόλιζε τὸν ἀνταγωνισμό τῶν χωρῶν μας, βρήκαμε ἕναν κοινὸ σκοπὸ, μιὰ διαστημικὴ συνεργασία, πού συμβολίζει τὴ συνεργασία πού κτίζουμε ἐδῶ στὴ Γῆ».

θέτει τρεῖς τρόπους προσανατολισμοῦ, ὥστε τὰ ἡλιακὰ στοιχεῖά του νὰ «βλέπουν» συνεχῶς τὸν Ἥλιο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποφεύγεται ἡ υπερθέρμανση ἄλλων μερῶν. Ὁ ἐσωτερικὸς του χώρος ἰσοῦται μὲ τὸ ἐσωτερικὸ ἐνὸς Τζάμπο τζέτ - 747 καὶ ἔχει μεγαλύτερο χώρο γιὰ ἔρευνα ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἄλλο διαστημικὸ σταθμὸ τοῦ παρελθόντος.

Ὁ Διεθνὴς Διαστημικὸς Σταθμὸς ξεκίνησε ὡς ἐθνικὸ πρόγραμμα τῶν ΗΠΑ στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 1980, ἐπὶ προεδρίας Ρήγκαν, μὲ τὸ ὄνομα Διαστημικὸς Σταθμὸς «Φρηντομ» ("Freedom" = Ἐλευθερία). Ὡστόσο, τὸ 1993, ἐπὶ προεδρίας Κλίντον, ὁ σταθμὸς αὐτὸς μεταφέρθηκε καὶ ἐνσωματώθηκε στὸν νέο

πλέον Διεθνῆ Διαστημικὸ Σταθμὸ, μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν ΗΠΑ, τοῦ Καναδά, τῆς Εὐρώπης (μέσω τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Διαστημικοῦ Ὄργανισμοῦ - ESA) καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Τὴν ἴδια περίοδο προστέθηκε καὶ ἡ Ρωσία, κυρίως λόγῳ τῆς πολύτιμης τεχνολογίας πού εἶχε στὸν τομέα τῶν διαστημικῶν σταθμῶν.

Συγκεκριμένα, τὸ 1993 οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ Ρῶσοι ὑπέγραψαν τὴ σχετικὴ διαστημικὴ συνθήκη συνεργασίας. Ὁ Ἄλ Γκόρ, ἡγετικὸ στέλεχος τῆς NASA, εἶπε χαρακτηριστικά: «Μετὰ ἀπὸ χρόνια ἀνταγωνισμοῦ στὸ Διάστημα, πού συμβόλιζε τὸν ἀνταγωνισμό τῶν χωρῶν μας, βρήκαμε ἕναν κοινὸ σκοπὸ, μιὰ διαστημικὴ συνεργασία, πού συμβολίζει τὴ συνεργασία πού κτίζουμε ἐδῶ στὴ Γῆ».

Αὐτὸς ὁ Διαστημικὸς Σταθμὸς μᾶς δίνει πολλὲς πλέον δυνατότητες γιὰ τὰ ταξίδια σὲ ἄλλους πλανῆτες, γιὰ τὸν πρὸς τὰ ἐκεῖ στρέφεται πλέον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Διαστημικῆς. Νὰ στείλουμε δηλαδὴ ἐπανδρωμένα διαστημόπλοια στὸν Ἄρη γιὰ τὴν ἀνίχνευση ζωῆς κάτω ἀπὸ τοὺς πάγους ἢ στοὺς δορυφόρους τοῦ Δία, τὴν Εὐρώπη, τὸν Γανυμήδη, τὸν Ἐγκέλαδο κτλ. Αὐτὰ ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀρχίσουν νὰ γίνονται πραγματικότητα κατὰ ἡ μετὰ τὴ δεκαετία τοῦ 2030.

Ἡ Κατασκευὴ τοῦ Σταθμοῦ περιέλαβε δύο φάσεις. Ἡ πρώτη ὀλοκληρώθηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2000, δύο χρόνια μετὰ τὴν ἔναρξη τῆς κατασκευῆς, ἐδραιώνοντας τὴ μόνιμη κατοικία τοῦ πληρώματος τῶν ἀστροναυτῶν ἔπειτα ἀπὸ πολυετῆ σκληρὴ ἐργασία. Ἡ δευτέρη φάση ὀλοκληρώθηκε τὸ 2010, ὅποτε ὁ σταθμὸς πῆρε πλέον τὸ τελικὸ σχῆμά του, μὲ ἐνεργῆ διάρκεια ζωῆς τοῦλάχιστον 10 ἐτῶν καὶ ἰκανότητα φιλοξενίας 6 καὶ πλέον ἀστροναυτῶν συγχρόνως.

Οἱ Εὐρωπαῖοι κατασκεύασαν τὸν θαλασσινὸ "Columbus" ("COF" = «Κολόμβος» Τροχιακὴ Διευκόλυνση), πού προσδέθηκε

στο σύστημα του Σταθμού, καθώς και ένα διαστημικό όχημα, που είναι γνωστό ως "ATV" (Αυτόματοποιημένο Όχημα Μεταφοράς), το οποίο μπορούσε να μεταφέρει φορτία ως τον Σταθμό ή να τον μετακινήσει σε διαφορετική τροχιά.

Με την ολοκλήρωση της συναρμολόγησης του Σταθμού, άρχισε να πραγματοποιείται το μεγαλύτερο και πιο πολυσύνθετο επιστημονικό εργαστήριο προηγμένης τεχνολογίας σε τροχιά γύρω από τη Γῆ. Τέσσερις φορές μεγαλύτερος από τον προηγούμενο ρωσικό διαστημικό σταθμό «Μίρ» ("Μίρ" = Ειρήνη ή Κόσμος), ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός "ISS" αποτελεί το πρώτο «σοβαρό» βήμα του ανθρώπου στην προετοιμασία του για τις μελλοντικές επανδρωμένες διαστημικές αποστολές προς τη Σελήνη και τον Άρη.

Αντίθετα από τους μέχρι τότε επανδρωμένους δορυφόρους της Γῆς, που είχαν κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός (Δ.Δ.Σ.) είναι μια επαναχρησιμοποιήσιμη πλατφόρμα για παρατηρήσεις και πειράματα, με δυνατότητα επίσκεψης ή αντικατάστασης των συσκευών, επιστροφής δειγμάτων, ή ακόμη και κατασκευής μεγάλων τηλεσκοπίων, που δεν είναι δυνατόν να κατασκευασθούν στη Γῆ και να τεθούν σε τροχιά με συμβατικούς πυραύλους. Αποτελείται από μία βάση, που περιλαμβάνει εργαστήριο, παρατηρητήριο, χώρο κατοικίας, ρομποτικές υπηρεσίες, λογιστική υποστήριξη και μονάδα παραγωγής ενέργειας. Είναι μια σπονδυλωτή κατασκευή με μεγάλες ήλιακες ηλεκτρικές κυψέλες (συλλέκτες) στα δύο άκρα. Μερικά τμήματα, όπως το ιαπωνικό «Τζέμ» ("JEM") με την πειραματική άτρακτο, το αμερικανικό εργαστήριο και ο χώρος ενδιαίτησης, το ευρωπαϊκό εργαστήριο, το ρωσικό τμήμα έρευνών, καθώς και το τμήμα γενικών υπηρεσιών, συνδέονται με τον γενικό κορμό.

Ο Δ.Δ.Σ. είναι ένα διαστημικό εργαστήριο, στο οποίο διεξάγονται διάφορα πειράματα για τη βελτίωση της ζωής

*Ο Διαστημικός Σταθμός
μᾶς δίνει πολλές πλέον
δυνατότητες για τὰ ταξίδια
σὲ ἄλλους πλανῆτες, γιατί
πρὸς τὰ ἐκεῖ στρέφεται
πλέον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς
Διαστημικῆς. Νὰ στείλουμε
δηλαδή ἐπανδρωμένα δια-
στημόπλοια στὸν Ἄρη γιὰ
τὴν ἀνίχνευση ζωῆς κάτω
ἀπὸ τοὺς πάγους ἢ στοὺς
δορυφόρους τοῦ Δία, τὴν
Εὐρώπη, τὸν Γανυμήδη,
τὸν Ἐγκέλαδο κτλ. Αὐτὰ
ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀρχί-
σουν νὰ γίνονται πραγμα-
τικότητα κατὰ ἢ μετὰ τὴ
δεκαετία τοῦ 2030.*

στη Γῆ, ἀλλὰ και γιὰ ἀνακαλύψεις που θὰ ἔχουν ἐφαρμογὲς στὶς διάφορες ἐπιστῆμες. Χρησιμεύει ἀκόμη και γιὰ τὴν προετοιμασία ἐδικῶν διαστημικῶν ὀχημάτων γιὰ επανδρωμένα ταξίδια, σὲ τόσο μεγάλη ἔκταση, ὥστε μιὰ τέτοια προσπάθεια θὰ ἦταν πρακτικὰ ἀδύνατη, ἂν εἶχαμε βάση μας μόνο τὴ Γῆ. Τὰ διαπλανητικὰ αὐτὰ ὀχήματα μεταφέρθηκαν τμηματικὰ ἀπὸ τὴ Γῆ στὸν Δ.Δ.Σ., ὅπου συναρμολογήθηκαν και ἐτοιμάσθηκαν γιὰ τὶς ἀποστολές τους. Ἐπιπλέον, ἡ προώθηση που θὰ χρειάζεται ἕνα τέτοιο διαστημόπλοιο γιὰ τὴ Σελήνη ἢ τὸν Ἄρη θὰ εἶναι συγκριτικὰ πολὺ μικρότερη ἀπ'

αυτή που θα χρειαζόταν, αν έκτοξευόταν απ' ευθείας από τη Γῆ. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ γίνει δυνατὴ καὶ ἡ ἀποστολὴ πολλῶν περισσότερων ὑλικῶν καὶ ἀνθρώπων μὲ τὴν ἴδια ποσότητα καυσίμων που δαπανοῦμε σήμερα γιὰ τὰ μικρὰ διαστημόπλοια.

Ἡ δομὴ καὶ ἡ λειτουργία τοῦ Σταθμοῦ

Ἡ «σπονδυλικὴ στήλη» τοῦ σταθμοῦ εἶναι ἕνας τεράστιος μεταλλικὸς ἄξονας,

Ὁ Δ.Δ.Σ. εἶναι ἕνα διαστημικὸ ἐργαστήριον, στὸ ὁποῖο διεξάγονται διάφορα πειράματα γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ζωῆς στὴ Γῆ, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἀνακαλύψεις που θὰ ἔχουν ἐφαρμογὲς στὶς διάφορες ἐπιστῆμες. Χρησιμεύει ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν προετοιμασία ἐιδικῶν διαστημικῶν ὀχημάτων γιὰ ἐπανδρωμένα ταξίδια, σὲ τόσο μεγάλῃ ἔκτασιν, ὥστε μιὰ τέτοια προσπάθεια θὰ ἦταν πρακτικὰ ἀδύνατη, ἂν εἶχαμε βάση μας μόνο τὴ Γῆ.

που μοιάζει μὲ πυλῶνα ὑψηλῆς τάσης, τοποθετημένος κάθετα στὴ διεύθυνση κίνησης. Ἔχοντας μῆκος 100 μ. περίπου, ἡ κατασκευὴ αὐτὴ συναρμολογήθηκε σὲ τροχιά, μὲ 8 ξεχωριστὰ πτήσεις μέσα σὲ μίαν δεκαετία περίπου. Στὸν μεταλλικὸ αὐτὸ ἄξονα προσαρτῶνται κεραίες

ηλεκτρονικῶν, γεννήτριες, ἕνας μεγάλος καναδικὸς ρομποτικὸς βραχίονας καὶ πολλὰς ἐξωτερικὰς ἐξέδρες. Κυλινδρικοὶ ὑπὸ πίεσιν θαλαμίσκοι ποικίλου μήκους συνδέονται μὲ τὴν πρὸς τὴ Γῆ πλευρὰ τοῦ ἄξονα.

Ὁ Δ.Δ.Σ. ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε κύρια μέρη: «Γιούνιτυ» (“Unity”), «Ζαργιά» (“Zarya”), «Ζβεζντά» (“Zvezda”), «Ντέστινυ» (“Destiny”) καὶ «Λεονάρντο» (“Leonardo”). Μιὰ περιληπτικὴ περιγραφή καὶ λειτουργία τῶν μερῶν αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς:

-1-

Τὸ πρῶτο τμήμα τοῦ Διεθοῦς Διαστημικοῦ Σταθμοῦ ἦταν τὸ ρωσικὸ «Ζαργιά» (“Заря” / “Zarya” = Αὐγή), που ἐκτοξεύθηκε μὲ τὴν πρώτη ἀποστολή, στὶς 20.11.1998. Ἡ ἐκτόξευσις ἔγινε μὲ τὴ βοήθεια πυραύλου «Πρωτόν» (“Протон”) τῆς Ρωσίας ἀπὸ τὸ κοσμοδρόμιο Μπαϊκονούρ τοῦ Καζακστάν. Ἦταν τὸ πλήρως αὐτοματοποιημένο τμήμα ἐλέγχου τῶν μετακινήσεων καὶ τῆς ἀποθήκευσις καυσίμων καὶ εἶχε κυλινδρικὸ σχῆμα μήκους 12,5 μ., διαμέτρου 4 μ. καὶ βάρους 19 τόνων.

-2-

Τὸ δεύτερο τμήμα τοῦ Δ.Δ.Σ., που ἐκτοξεύθηκε μὲ τὴ δεύτερη ἀποστολή, στὶς 4.12.1998, ἦταν ἡ ἀμερικανικὴ μονάδα «Γιούνιτυ» (“Unity” = Ἐνότητα). Ἡ ἐκτόξευσίς της ἔγινε μὲ τὸ διαστημικὸ λεωφορεῖο «Ἐντέβορ» (“Endeavour”) [βλ. *Ἀκτίνες* 763 (Μάιος-Ἰούνιος 2017), σελ. 112] καὶ εἶχε σκοπὸ τὸ πλήρωμά του νὰ ἀρχίσει τὴ συναρμολόγησιν τοῦ Σταθμοῦ.

Πραγματικά, οἱ ἀστροναῦτες ἔκαναν ἐπιτυχή σύνδεσιν τῶν μονάδων “Zarya” (που εἶχε ἐκτοξευθεῖ πρῶτύτερα), ἑνὸς συνδέσμου οὐσιαστικὰ, ὅπου προσδέ-

θηκαν αργότερα δύο ακόμη τμήματα. Αυτά τα δύο ήταν τα πρώτα τμήματα του Σταθμού. Το πλήρωμα του «Εντέβορ», που αποτελούνταν από 6 αστροναύτες, όταν τελείωσε την αποστολή του, μετά από 14 ημέρες, επέστρεψε στη Γη.

-3-

Η τρίτη ρωσική μονάδα «Ζβεζντά» (“Звезда” / “Zvezda” = Αστέρας) έφθασε στον Δ.Δ.Σ. στις 26.7.2000. Η έκτόξευση έγινε με πύραυλο «Πρωτόν» (“Протон”) από το διαστημικό κέντρο Μπαϊκονούρ του Καζακστάν και με Ρώσους κοσμοναύτες, οι οποίοι κλείσθηκαν στο σκάφος «Σογιούζ» (“Союз” / “Soyuz”) [βλ. Ακτίνες 766 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2017), σελ. 218]. Αποτέλεσε την καρδιά του Σταθμού, τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια της ζωής του, με κύριες λειτουργίες την παροχή έλεγχου και στέγης.

Η μονάδα «Ζβεζντά» προσαρτήθηκε στον επίσης ρωσικό θαλαμίσκο «Ζαργιά» και είχε μήκος 13 μ. Ήταν εξοπλισμένη με δικούς της ήλιακους συλλέκτες – κάτοπρα. Εκτός από τους διαθέσιμους «λμένες» προσάρτησης για άλλους θαλαμίσκους, τα αυτόματοποιημένα όχημα «Πρόοδος» (“Прогресс” / “Progress”) και τις επανδρωμένες κάψουλες «Σογιούζ», η μονάδα «Ζβεζντά» διαθέτει τρία έσωτερικά διαμερίσματα υπό πίεση και ένα άνευ πίεσης έξωτερικό τμήμα, με δεξαμενές προωθητικού και κινητήρες για την ώθηση του Σταθμού. Τα τρία διαμερίσματα είναι για τον ύπνο των αστροναυτών, τα γεύματα και το λουτρό. Επίσης, υπάρχει μικρό γυμναστήριο με τροχό και ποδήλατο, όπου οι αστροναύτες γυμνάζονται 1-2 ώρες ημερησίως.

Το σύστημα διαχείρισης δεδομένων της μονάδας «Ζβεζντά», το οποίο κατασκεύασε ο Ευρωπαϊκός Όργανισμός Διαστήματος (ΕΟΔ), ήταν υπεύθυνο για

την καθοδήγηση, την πλοήγηση και τον έλεγχο του Σταθμού, μέχρι την άφιξη των αμερικανικών στοιχείων. Ο εμπρόσθιος πίνακας χειρισμών, που μοιάζει με τον πίνακα έλεγχου ενός μεγάλου πλοίου, έχει κουμπιά, μοχλούς, βιντεοθόνες και Η/Υ. Ο «έγκεφαλος» αυτός, που κατασκευάστηκε επίσης από τον ΕΟΔ, διατηρεί τον Σταθμό στη σωστή πορεία μέσα στο Διάστημα, προσαρμόζει την τροχιά του για αποφυγή πιθανών συγκρούσεων με διαστημικά «σκουπίδια» και καθοδηγεί τις επιχειρήσεις, ώστε να είναι δυνατή η ώθησή του σε υψηλότερη τροχιά, καθώς και η προσέγγιση και προσάρτηση των εισερχόμενων οχημάτων. Επιπλέον, ο «έγκεφαλος» εγγυάται τη λειτουργία όλων των συστημάτων υποστήριξης ζωής εντός του Σταθμού, από τις επικοινωνίες μέχρι την παραγωγή ενέργειας. Για την εκτέλεση όλων αυτών των λειτουργιών, υπάρχουν 40 Η/Υ σε διάφορες θέσεις του Σταθμού και άλλοι 14 εκτός Σταθμού.

Τον Ιανουάριο του 2004 μεταφέρθηκε στον Δ.Δ.Σ. η ευρωπαϊκή μονάδα «Ματρόσκα» (“Matroschka”) με το ρωσικό μεταφορικό όχημα «Πρόοδος» (“Прогресс” / “Progress”). Η μονάδα αυτή τοποθετήθηκε στο έξωτερικό μέρος του ρωσικού θαλαμίσκου «Ζβεζντά» και παρέμεινε εκεί επί έναμιση χρόνο. Οι αισθητήρες της μονάδας αυτής μετρούσαν την ευαισθησία των διαφόρων οργάνων του ανθρώπου και των ιστών, όπως π.χ. του στομάχου, των πνευμόνων, των νεφρών, των οφθαλμών κτλ. σε βλάβες λόγω ακτινοβολίας που υφίστανται οι αστροναύτες στο Διάστημα.

-4-

Η εργαστηριακή μονάδα «Ντέστινυ» (“Destiny” = Πεπρωμένο) είναι αμερικανικής κατασκευής και έκτοξεύθηκε στις 7.2.2001 με τό «Ατλαντίς» [βλ. Ακτίνες

763 (Μάιος-Ιούνιος 2017), σελ. 111] και με την αποστολή 5 αστροναυτών. Η αποστολή αυτή, αφού παρέδωσε την εν λόγω μονάδα στο πλήρωμα του Σταθμού, επέστρεψε στη Γῆ.

Η μονάδα «Ντέστιν» περιλάμβανε τὰ 2/5 τῶν χώρων διαβίωσης τοῦ Σταθμοῦ και πλέον ἐκτελεῖ χρέη Κέντρου Ἐλέγχου και Διακυβέρνησης αὐτοῦ.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 2005 ἔφθασε στὸν Δ.Δ.Σ. τὸ «Σύστημα Πνευμονικῆς Λειτουργίας» (“Pulmonary Function System”, PFS) με τὴν ἀποστολή “STS-114” τοῦ «Ντισκάβερν» και τοποθετήθηκε στὴ μονάδα «Ντέστιν». Περιλαμβάνει τὸ σύστημα ἀπελευθέρωσης ἀερίων και τὸ σύστημα ἀναλυτῆ ἀερίων. Χρησιμοποιεῖται δὲ ἀπὸ τὴ NASA γιὰ τὴ διεξαγωγή τακτικῶν ἰατρικῶν ἐλέγχων τῶν ἀστροναυτῶν και τὴν παρακολούθησι τῆς γενικῆς κατάστασης τῆς ὑγείας τους καθ’ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς πτήσης τους.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 2008 ἐγκαταστάθηκε στὸν Διεθνή Διαστημικὸ Σταθμὸ τὸ «Ντέξτρ» (“Dextre”), τὸ πιὸ πολύτιμο διαστημικὸ ρομπὸτ ποὺ ἔχει κατασκευασθεῖ μέχρι σήμερα. Κατασκευάσθηκε ἀπὸ τὴν Καναδικὴ Διαστημικὴ Ὑπηρεσία, ποὺ ἔχει συσσωρευμένη ἐμπειρία στὴ ρομποτική.

-5-

Ἡ ἰταλικὴ μονάδα «Λεονάρδος» (“Leonardo”) εἶναι πολλαπλῶν χρήσεων τῆς σειρᾶς, ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν ἀποθήκευσι τῶν ἀνταλλακτικῶν, τῶν προμηθειῶν και τῶν ἀποβλήτων τοῦ Σταθμοῦ. Ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς 8 ἐκτοξεύσεις τῆς πραγματοποιήθηκε στὶς 8 Μαρτίου 2001 και ἡ τελευταία στὶς 24 Φεβρουαρίου 2011, με ἀρκετὲς τροποποιήσεις και διαμορφώσεις. Ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ τρία σκάφη ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὰ φορτία πρὸς και ἀπὸ τὸν Δ.Δ.Σ.

Τὰ ἄλλα δύο ἦταν τὰ: «Ραφαέλο», ποὺ ἐκτοξεύθηκε 4 φορές, και «Ντονατέλο». Τὸ ὄνομά τῆς ἢ μονάδα τὸ ὀφείλει στὸν Ἰταλὸ Λεονάρδο ντὰ Βίντσι.

Ἡ ζωὴ τῶν ἀστροναυτῶν στὸν Σταθμὸ

Οἱ ἀστροναῦτες, κατὰ τὴν περίοδο διαμονῆς τους στὸν Δ.Δ.Σ., ζοῦν και ἐργάζονται μέσα σὲ θαλαμίσκους. Ὅρισμένοι θαλαμίσκοι εἶναι ἐργαστήρια, ἄλλοι προορίζονται γιὰ κατοικίες και ἄλλοι περιέχουν διάφορα τμήματα τοῦ Σταθμοῦ. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ θαλαμίσκοι ἔχουν παρόμοιες διαστάσεις, ἐπεὶδὴ εἶναι φτιαγμένοι, γιὰ νὰ μεταφέρονται σὲ τροχιά με τὰ διαστημικὰ λεωφορεῖα ἢ με ρωσικὰ ὀχήματα ποὺ σχεδιάσθηκαν νὰ μεταφέρουν ὠφέλιμα φορτία με παρόμοιες διαστάσεις.

Τομεῖς ποὺ λέγονται «κόμβοι» συνδέουν τοὺς διαφορετικοὺς θαλαμίσκους, ἀποτελοῦν «λιμένες προσεδάφισης» γιὰ ὀχήματα προερχόμενα ἀπὸ τὴ Γῆ και παρέχουν ὀρισμένες λειτουργίες ἐλέγχου. Ἀπὸ τὶς διόδους αὐτὲς μετακινοῦνται οἱ ἀστροναῦτες ἀνάμεσα στοὺς χώρους. Τρεῖς τέτοιοι κόμβοι ὑπάρχουν στὸν Σταθμὸ: ὁ πρῶτος κόμβος «Γιούνιτυ», ποὺ ἐκτοξεύθηκε με διαστημικὸ λεωφορεῖο τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1998, και οἱ δύο ἄλλοι, ποὺ ἐκτοξεύθηκαν τὸ 2007 και τὸ 2009.

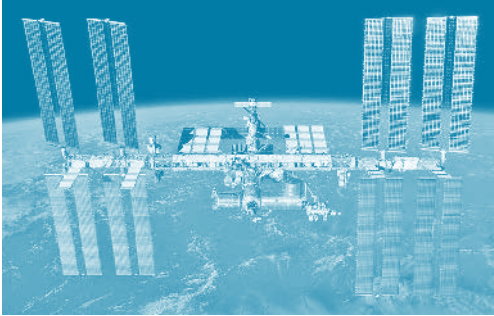
Ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Σταθμοῦ με τὰ κέντρα ἐδάφους γίνεται διὰ μέσου ἑνὸς πολὺπλοκου συστήματος, ποὺ χρησιμοποιεῖ τηλεόρασι, τηλεφώνο και διαδίκτυο. Ἡ ἐπικοινωνία παρέχεται με τεράστιες κεραίες, ποὺ λειτουργοῦν ὡς πομποὶ και δέκτες, χάρι στοὺς δορυφόρους ἀναμετάδοσης, οἱ ὅποιοι λειτουργοῦν ὡς ραδιοσύνδεσμοι με τὴ Γῆ. Ἐσωτερικὲς και ἐξωτερικὲς βιντεοκάμερες καταγράφουν τὶς συνεχιζόμενες δραστηριότητες τῶν ἀστροναυτῶν και τῶν πειραμάτων τους και ὑποστηρίζουν τὶς ἐξωτερικὲς

ρομποτικές επιχειρήσεις.

Έσωτερικά, τὸ περιβάλλον εἶναι πολὺ καλὸ, μὲ τὴ θερμοκρασία διατηρούμενη σὲ γήινα ἐπίπεδα.

Ἡ ἀσφαλέστερη καὶ ἀποδοτικώτερη μέθοδος παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ στὸ Διάστημα εἶναι ἡ μετατροπὴ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς σὲ ἐνέργεια. Ἡ «φωτοβολταϊκὴ» αὐτὴ διαδικασία χρησιμοποιεῖ μικρὰ κύτταρα κρυστάλλου καθαρῶ πυριτίου ἢ ἀρσενιδίου τοῦ γαλλίου, τὰ ὁποῖα ἐνώνονται γιὰ τὴ δημιουργία συλλεκτῶν.

Σὲ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα τοῦ κεντρικοῦ μεταλλικοῦ ἄξονα ὑπάρχουν 4 ζεύγη τεράστιων ἡλιακῶν συλλεκτῶν,

καθένα ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει μῆκος 34 μ. καὶ εὖρος 12 μ. Ὅλοκληρο τὸ σύστημα παράγει ἰσχύ 110 kw, ἴση μὲ τὴν ποσότητα ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ 10 γήινα μέσα διαμερίσματα.

Κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς λειτουργίας τοῦ σταθμοῦ, τὰ διαμερίσματα κατοικίας τῶν ἀστροναυτῶν ἦταν ὁ ὑπηρεσιακὸς θαλαμίσκος «Ζβεζντά», ὁ διάδοχος τοῦ ὑπηρεσιακοῦ θαλαμίσκου ποὺ ἐξυπηρέτησε τὸν ρωσικὸ σταθμὸ «Μίρ» γιὰ πολλὰ χρόνια.

Ὁ χώρος τῆς κουζίνας διαθέτει συσκευὲς θέρμανσης τροφίμων, ντουλάπια, ψυγεῖο, καταψύκτη καὶ τραπεζαρία, ὅπου συγκεντρώνονται οἱ ἀστροναῦτες γιὰ γεῦμα καὶ συζήτηση. Δίπλα βρίσκονται δύο θάλαμοι γιὰ τὸν ὕπνο καὶ τὴν

ἀνάπαυση. Τὸ κρεβάτι, παρόμοιο μὲ ὑπνόσακο, κρέμεται στὸν τοῖχο. Ἐκεῖ, μετέωροι, κοιμούνται οἱ ἀστροναῦτες. Στὸν θάλαμο ὑπάρχει φινιστρίνι ἢ παρὰθυρο, ποὺ ἐπιτρέπει τὴν παρατήρηση τοῦ Διαστήματος καὶ τῆς Γῆς, πρὶν καὶ μετὰ τὸν ὕπνο. Στὸν χώρο τοῦ λουτροῦ ὑπάρχει τουαλέτα, παρόμοια μὲ τὶς γήινες, ἡ ὁποία ἔχει δεξαμενὴ γιὰ στερεὰ καὶ ὑγρὰ ἀπόβλητα. Τὰ ἀπόβλητα αὐτὰ συλλέγονται σὲ σάκους καὶ ἀποστέλλονται στὴ Γῆ μὲ εἰδικὲς ἀποστολές.

Μία ἡμέρα τῆς ἐβδομάδας εἶναι ἀφιερωμένη στὴ σωματικὴ καὶ τὴ γενικώτερη καθαριότητα. Ἡ ἐμπειρία τοῦ «Μίρ» ἔδειξε ὅτι πολλὰ βακτήρια ἀναπαράγονται ταχύτερα στὸ Διάστημα ἀπ' ὅ,τι στὴ Γῆ. Γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, ἡ πρόληψη τῶν λοιμώξεων καὶ ἡ διατήρηση ἑνὸς ὑγιεινοῦ καὶ καθαρῶ περιβάλλοντος εἶναι σημαντικὲς γιὰ τοὺς ἀστροναῦτες καὶ τὰ μηχανήματα ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὰ πειράματα. Ἔτσι, ὑπάρχουν μία ἠλεκτρικὴ σκούπα καὶ διάφορα ἀπορρυπαντικά.

Οἱ ἐρευνητικὲς ἐργασίες

Μέχρι τὸ 2008 ὑπῆρχαν τρία μεγάλα ἐργαστήρια γιὰ ἔρευνες πάνω στὶς ἐπιστῆμες τῶν ὑλικῶν, τῶν ρευστῶν, τῶν νέων τεχνολογιῶν καὶ τῆς ζωῆς. Τὸ πρῶτο ἐργαστήριο, ποὺ τοποθετήθηκε τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2001, ἦταν τὸ ἀμερικανικὸ «Ντέστινυ» (“Destiny”).

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 2008 τέθηκε σὲ τροχὰ τὸ εὐρωπαϊκὸ ἐργαστήριο «Κολόμβος» (“Columbus”), ἀκολουθούμενο ἀπὸ τὸ ἰαπωνικὸ ἐργαστήριο «Κίμπο» (“Kibo”). Καὶ τὰ δύο, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐργαστηριακοὺς χώρους, διαθέτουν καὶ ἐξωτερικὲς ἐξέδρες (4 τὸ «Κολόμβος» καὶ 1 τὸ «Κίμπο») γιὰ διάφορα πειράματα.

Ἐπὶ πλέον, ὑπάρχουν καὶ ἐξωτερικὲς θέσεις γιὰ τὴ διεξαγωγὴ πειραμάτων ἐκτὸς τοῦ

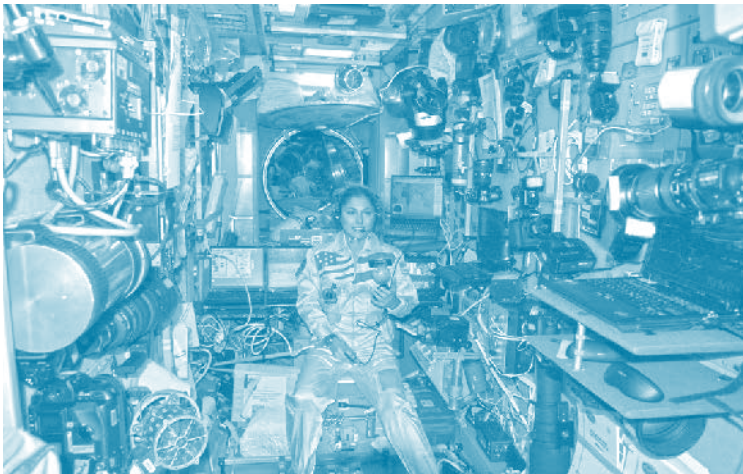
Σταθμού καί, επίσης, έξωτερικες εξέδρες διαφόρων μεγεθών, στις οποίες είναι δυνατή ή εγκατάσταση μηχανημάτων για πειράματα.

Επίσης, υπάρχουν και αρκετοί ρομποτικοί βραχίονες τοποθετημένοι εκτός του Σταθμού, που βοηθούν τους αστροναύτες στη συναρμολόγηση και συντήρηση των εξεδρών, καθώς και στις επιχειρήσεις για την εκτέλεση επιστημονικών πειραμάτων.

Έτσι συλλέγονται στοιχεία για τα όρια διαβίωσης του ανθρώπου σε

κανόνες, δέν μοιάζει με τίποτε που έχω δει ή έχω ποτέ όνειρευτεί. Πράγματα πετούν, σκαρφαλώνεις κάτω από κατασκευές, όπως μια άραχνη κάτω από ύδρορροή· είναι ένα μαγικό μέρος».

Οί αστροναύτες που ζούν στον Σταθμό, εκτός από τα πειράματα τα οποία κάνουν, ασχολούνται και με «ταπεινές» οικιακές εργασίες: Βγάζουν τρόφιμα από τις συσκευασίες τους, μαζεύουν σκουπίδια, επιδιορθώνουν υπολογιστές ή άκόμπ και την τουαλέτα, ελέγχουν μονότονες λίστες με εργασίες συντήρησης κτλ.

συνθήκες έλλειψης βαρύτητας και για τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζονται οί μύες των αστροναυτών. Στόχος όλης αυτής της προσπάθειας είναι να συλλεχθούν στοιχεία που να άφορούν την άντοχη των ανθρώπων σε μεγάλα ταξίδια του Διαστήματος. Πρώτος δέ στόχος είναι ή άποστολή στον Άρη, που υπολογίζεται στο 2030.

Τò να ζεις στον Διεθνή Διαστημικό Σταθμό είναι μια φοβερή έμπειρία. Ένας επισκέπτης τò περιέγραψε ως «ένα νησί στον ούρανό, που είναι ένα τελείως διαφορετικό μέρος. Έχει διαφορετικούς

Δέν είναι παράξενο τò γεγονός ότι ό έξοπλισμός του Σταθμού συχνά παρουσιάζει βλάβες. Αυτός άλλωστε είναι και ό λόγος για τòn όποιο στον Σταθμό υπάρχουν έφεδρικά συστήματα και ανταλλακτικά. Όμως τò 2004, που ό σταθμός είχε ολοκληρώσει 4 χρόνια άδιάλειπτης λειτουργίας, τὰ σημάδια της παρατεταμένης φθοράς είχαν άρχισι να είναι έμφανή. Τους τελευταίους μήνες οί αστροναύτες χρειάστηκε να επιδιορθώσουν συστήματα ζωτικής σημασίας, όπως διαστημικές στολές, όργανα άσκησης, μιά συσκευή παραγωγής όξυγόνου κτλ. Τò

2002 ένα γυροσκόπιο έπαθε βλάβη, η οποία επιδιορθώθηκε τον Ιούλιο του 2004.

Οί είσοδοι στον Σταθμό

Διάφορες θύρες, παρόμοιες με μπουκαπόρτες ύποβρυχίων, επιτρέπουν την είσοδο στον Σταθμό και την έξοδο από αυτόν των αστροναυτών, καθώς και των διαφόρων όχημάτων που έρχονται από τη Γῆ. Μέσα από τις θύρες υπάρχουν χώροι για τη διατήρηση της εσωτερικής πίεσης κατά τις εισόδους και τις εξόδους. Η πρόσβαση στο έξωτερικό Διάστημα είναι δυνατή μέσω δύο αεροβαλβίδων, καθεμιά από τις οποίες έχει μήκος 6 μ. και πλάτος 4 μ. Η μία, του ρωσικού τμήματος, είναι συμβατή μόνο με τις ρωσικές διαστημικές στολές, ενώ η άλλη, του αμερικανικού τμήματος, είναι συμβατή και με τις δύο στολές.

Τα διάφορα όχηματα που προσεγγίζουν τον Δ.Δ.Σ. προσαρτώνται σε διαφορετικά σημεία. Το ρωσικό όχημα «Πρόοδος» και τό «Ιούλιος Βέρν», δηλαδή τό «Αυτόματοποιημένο Όχημα Μεταφοράς» («ATV»), προσαρτώνται στον ύπηρεσιακό θαλαμίσκο «Ζβεζντά». Τα όχηματα αυτά χρησιμοποιούνται για την επανατροφοδосία του Σταθμού και την ώθησή του σε υψηλότερη τροχιά, όταν χάνει ύψος. Αντίθετα, τό Διαστημικό Λεωφορείο [βλ. *Άκτίνες 763* (Μάιος-Ιούνιος 2017), σελ. 103] χρησιμοποιούσε κωνικούς προσαρμοστές με μήκος 2,5 μ., προερχόμενους από τό σύστημα που χρησιμοποιήθηκε για την προσαρμογή στον σταθμό «Μίρ».

Οί ρομποτικοί βραχίονες

Τρεις ρομποτικοί βραχίονες υπάρχουν στον Δ.Δ.Σ., καναδικής, ευρωπαϊκής και ιαπωνικής κατασκευής. Ο καναδικός

βραχίονας, που έκτοξεύθηκε κατά τμήματα τό 2000 και τό 2001, έχει μήκος 17 μ., αποτελείται από δύο βασικά τμήματα και μπορεί να μετακινήσει μάζες 100 τόνων. Στην άκρη του υπάρχει ένα είδος «παλάμης», μήκους 3,5 μ., με δι-

*‘Ο Δ.Δ.Σ. είναι όρατός από
τῆ Γῆ με γυμνά μάτια.
Έξαιτίας του μεγάλου, για
άνθρώπινη κατασκευή,
μεγέθους του (109x51x20
μ.), αλλά και των μεγάλων
ἀνακλαστικῶν ἐπιφανειῶν
που διαθέτει (φωτοβολτα-
ϊκά), ἀντανακλᾶ ἔντονα τό
ἥλιακό φῶς, και γι’ αὐτό
εἶναι όρατός από τῆ Γῆ ὡς
ένα από τὰ πιό λαμπρὰ
κινούμενα ἀντικείμενα του
νυκτερινου οὐρανοῦ.*

ακριτά «δάκτυλα». Είναι έξοπλισμένος με «ὀφθαλμούς», δηλαδή βιντεοκάμερες, που επιτρέπουν στους αστροναύτες να τον καθοδηγούν.

Ο ιαπωνικός βραχίονας έκτοξεύθηκε τό 2008 και συνδέθηκε με τον έξωτερικό θαλαμίσκο «Κίμπο». Ο βραχίονας αυτός χρησιμοποιείται για την κίνηση και την έκθεση των έξωτερικών πειραμάτων του θαλαμίσκου.

Ο ευρωπαϊκός βραχίονας έκτοξεύθηκε τό 2009. Είναι μικρότερος του καναδικού κατά περίπου 11 μ. και έχει δύο «πόδια», που μπορούν να περπατούν κατά μήκος της εξέδρας. Κάθε «πόδι» καταλήγει σε ένα είδος «παλάμης».

Ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός σήμερα

Από το 1998, που άρχισε η κατασκευή του Δ.Δ.Σ., μέχρι το 2008, δηλαδή μέσα σε 10 χρόνια, τον επισκέφθηκαν 167 αστροναύτες και κοσμοναύτες. Από αυτούς 11 ήταν Ευρωπαίοι, με πρώτο τον Ιταλό Ουμπέρτο Γκουιντόνι (Umberto Guidoni) τον Απρίλιο του 2001.

Φαίνεται στον ουρανό σαν ένα αστέρι κινούμενο εκ δυσμών προς ανατολάς, σε ύψος 400 χλμ. και με κλίση τροχιάς 51,6° ως προς τον Ήμισφαιρικό. Αποτελείται από 100 περίπου μεγάλα τμήματα, τα οποία μεταφέρθηκαν σε τροχιά και προσαρ-

μόσθηκαν στον σκελετό του Σταθμού με περισσότερες από 80 έκτοξεύσεις αμερικανικών και ρωσικών όχημάτων. Η συναρμολόγηση πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια ρομποτικών βραχιόνων του Διαστημικού Λεωφορείου και του Σταθμού, ενώ οι αστροναύτες ολοκλήρωσαν τις εργασίες με περισσότερους από 160 περιπάτους στο κενό του Διαστήματος. Έκτελει μια πλήρη περιφορά γύρω από τη Γη σε 90 λεπτά, με αποτέλεσμα οι αστροναύτες να βλέπουν 16 φορές την ημέρα την ανατολή του Ήλιου και 16 φορές τη δύση του.

Όταν το 2010 ολοκληρώθηκε η κατασκευή του, η μάζα του ξεπέρασε τους

450 τόνους και ο όγκος του τα 1.200 κυβικά μέτρα, που αντιστοιχεί σε περίπου 400 τετραγωνικά μέτρα επιφάνεια συμβατικής κατοικίας (υπολογίζοντας ένα ύψος τριών μέτρων).

Ο Δ.Δ.Σ. είναι ορατός από τη Γη με γυμνά μάτια. Έξαιτίας του μεγάλου, για ανθρώπινη κατασκευή, μεγέθους του (109x51x20 μ.), αλλά και των μεγάλων ανακλαστικών επιφανειών που διαθέτει (φωτοβολταϊκά), αντανακλά έντονα το ηλιακό φως, και γι' αυτό είναι ορατός από τη Γη ως ένα από τα πιο λαμπρά κινούμενα αντικείμενα του νυκτερινού ουρανού.

Οι καλύτερες προϋποθέσεις, για να μπορέσουμε να παρατηρήσουμε τον Δ.Δ.Σ. είναι: 1. Να έχει σκοτεινιάσει αρκετά και να είναι ορατά τα πιο λαμπρά άστρα. 2. Να βρίσκεται πάνω από τον ορίζοντα του παρατηρητή. Όταν το ύψος του είναι μεγαλύτερο από 15°, τότε η παρατήρησή του είναι εύκολη, μιας και ξεπερνά σε λαμπρότητα ακόμη και τους πιο λαμπρούς αστέρες. 3. Η παρατήρησή του είναι δυνατή λίγες ώρες μετά τη δύση του Ήλιου και λίγες ώρες πριν την ανατολή του. 4. Να φωτίζεται από το ηλιακό φως, και ο παρατηρητής να βρίσκεται σε περιοχή που έχει δύσει ο Ήλιος, ώστε ο ουρανός να είναι σκοτεινός.

Μπορούμε να βρούμε τις διελεύσεις του Δ.Δ.Σ. που είναι ορατές από τον τόπο μας, επισκεπτόμενοι τη διεύθυνση: <http://www.heavens-above.com>. Άρκετοι Σύλλογοι Έρασιτεχνικής Αστρονομίας, σε όλη τη χώρα, διοργανώνουν αστρονομικές παρατηρήσεις, που περιλαμβάνουν και την παρατήρηση του Δ.Δ.Σ. Επίσης, υπάρχουν εφαρμογές που ειδοποιούν τον χρήστη, όταν ο Δ.Δ.Σ. βρίσκεται σε θέση παρατήρησης και, καιρού επιτρεπόντος, μπορεί να τον δει.

*Τὰ πληρώματα τῶν ἀστροναυτῶν
καὶ κοσμοναυτῶν τοῦ Σταθμοῦ*

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2000 ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Μπαϊκονούρ τὸ πρῶτο πλήρωμα ποὺ θὰ ἔμενε γιὰ ἄρκετὸ χρονικὸ διάστημα στὸν Σταθμὸ. Ἐπρόκειτο γιὰ δύο Ρώσους, τοὺς Σεργκέι Κρικάλεφ (Sergei Krikalev) καὶ Γιούρι Γκιντζένκο (Yuri Gidzenko), καὶ ἓναν Ἀμερικανό, τὸν Οὐίλλιαμ Σέφερντ (William Shepherd). Μάλιστα, ὁ Κρικάλεφ εἶχε ἄρκετὴ πείρα, ἀφοῦ εἶχε παραμείνει γιὰ 15 μῆνες στὸν

*Ὁ Διεθνὴς Διαστημικὸς
Σταθμὸς ἄρχισε νὰ κτίζεται
στὸ Διάστημα τὸ 1998
καὶ νὰ κατοικεῖται τὸ 2000.*

*Τὸ 2010 τελείωσε ἡ βασικὴ
κατασκευὴ του, καὶ
ἔκτοτε χρησιμοποιεῖται
γιὰ διάφορα πειράματα,
ἔκτοξεύσεις δορυφόρων,
κατοικία ἀστροναυτῶν καὶ
κοσμοναυτῶν καὶ ποικίλες
ἄλλες χρήσεις. Ἡ ζωὴ του
εἶχε προσδιορισθεῖ μέχρι
τὸ 2020, ἀλλὰ παρατάθηκε
ἤδη γιὰ ἀκόμη 4 χρόνια.
Τὸν ἔχουν ἐπισκεφθεῖ μέχρι
τώρα πάνω ἀπὸ 300 ἀστρο-
ναῦτες καὶ κοσμοναῦτες
στὶς 55 ἀποστολές τους.*

«Μίρ» κατὰ τὴ διάρκεια δύο ἀποστολῶν. Ἐνῶ ὅλα ἔδειχναν ὅτι τὸ φιλόδοξο διεθνὲς σχέδιο γιὰ τὴ μετάβαση ἐκεῖ τοῦ πρώτου πληρώματος θὰ συνέχιζε νὰ καθυστερεῖ, οἱ ἐπιτυχημένες συναντήσεις

καὶ διαπραγματεύσεις μεταξύ τῶν χωρῶν-μελῶν ἀπέδωσαν τελικὰ καρπούς.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Φεβρουαρίου 2001, ἀφοῦ παρέδωσε τὴν ἐργαστηριακὴ μονάδα «Ντέστινυ» ("Destiny") στὸ πλήρωμα τοῦ Σταθμοῦ, ἐπέστρεψε στὴ Γῆ τὸν ἴδιο μῆνα. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ 2001 ὁ Δ.Δ.Σ. ἄρχισε νὰ φαίνεται στὸν οὐρανὸ σὰν ἓνα ἀστὲρι 1^{ου} μεγέθους, σὰν τὸν Λαμπαδιά (Ἀλντεμπαράν) τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ταύρου.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2002 πραγματοποιήθηκε ἡ 16^η ἀποστολὴ μὲ τὸ «Ἄτλαντίς». Τὸ πλήρωμά του ἀποτελοῦσαν 6 ἄτομα, 4 ἄνδρες καὶ 2 γυναῖκες. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν ἦταν καὶ ὁ Ρωσοπόντιος Θεόδωρος Γιουρτσίν (Fyodor Yurchikhin).

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 2003 ἐκτοξεύθηκε τὸ μὴ ἐπανδρωμένο «Πρόοδος», φορτωμένο μὲ προμήθειες γιὰ τὰ μέλη τοῦ πληρώματος: δύο τόνους νερό, ὄξιγόνο, τρόφιμα καὶ ἐξοπλισμό, καθὼς καὶ προσωπικὰ ἀντικείμενα τῶν ἀστροναυτῶν.

Τὸ 2004 ἐκτοξεύθηκε ἓνα ἀκόμη «Σογιούζ» μὲ προορισμὸ τὸν Δ.Δ.Σ. (19^η ἀποστολή, ἔχοντας μαζί του τὸν Εὐρωπαῖο ἀστροναῦτη Ἄντρέ Κόιπερ (André Kuipers). Ἦταν ὁ ἕβδομος Εὐρωπαῖος ποὺ ἐπισκέφθηκε τὸν Σταθμὸ αὐτὸ καὶ ὁ δεύτερος Ὁλλανδὸς πολίτης στὸ Διάστημα, μὲ πρῶτο τὸν Ὁκελς (Wubbo Ockels). Ἐπειδὴ ὅμως τελείωναν τὰ ἐφοδία τους, ἓνα μεταφορικὸ σκάφος «Πρόοδος» τοὺς ἔφερε τρόφιμα, νερὸ κτλ. χρειώδη, ἀλλὰ καὶ νέο ἐπιστημονικὸ ἐξοπλισμό, ποὺ χρησιμοποιεῖται σὲ διάφορα πειράματα, ὅπως ἐπίσης καὶ χριστουγεννιάτικα δῶρα ἀπὸ τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν τους.

Τὸ 10^ο πλήρωμα ἦταν διμελὲς καὶ ἐκτοξεύθηκε τὴν 1^η Δεκεμβρίου 2005, ἔχοντας μαζί του καὶ τὸν Ἀμερικανὸ ἐπιχειρηματία Γκρέγκορι Ὀλσεν (Gregory Olsen), τὸν τρίτο «τουρίστα τοῦ Διαστήματος» στὴν ἱστορία τῶν διαστημικῶν πτήσεων. Ὁ ἐπιχειρηματίας αὐτὸς κατέβαλε στοὺς Ρώσους τὸ ἀντίτιμο τῶν 20 ἑκατομμυρίων δολαρίων, παρέμεινε στὸ

Διάστημα επί 10 ημέρες και επέστρεψε στη Γῆ.

Στό 14^ο πλήρωμα αρχηγός ἦταν ὁ Θεόδωρος Γιουρτσίνι καὶ μέλη ὁ Ὀλεγκ Κότοβ (Oleg Kotov) καὶ ὁ Ἀμερικανὸς ἐπιχειρηματίας Τσάρλς Σιμόνι (Charles Simonyi), ὁ πέμπτος τουρίστας ἀστροναύτης. Ἡ ἀποστολὴ κράτησε περίπου 6 μῆνες, ἐνῶ ὁ τουρίστας Ἀμερικανὸς επέστρεψε στὴ Γῆ μετὰ ἀπὸ 12 ἡμέρες. Ὁ ἴδιος ὁ Γιουρτσίνι, ἀφοῦ ὕψωσε τὴν κυπριακὴ σημαία στὸ Διάστημα, ἐπανῆλθε στὴ Γῆ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2007 μὲ ἕνα ὄχημα «Σογιούζ».

Ἡ 41^η ἀποστολὴ πραγματοποιήθηκε μὲ τὸ Διαστημικὸ Λεωφορεῖο «Ἀτλαντὶς» τὸν Μάιο τοῦ 2009, μὲ κύριο σκοπὸ τὴν ἐπιδιόρθωση τοῦ διαστημικοῦ τηλεσκοπίου Χάμπλ.

Μὲ τὴν 45^η ἀποστολή, ὁ Σταθμὸς ἐφοδιάσθηκε μὲ τὴν ὑπομονάδα “Tranquility”, ποὺ ἦταν συνδετικὸς κόμβος τοῦ θόλου παρατήρησης “Cupola”, ἐνῶ παραδόθηκαν καὶ ἐξαρτήματα γιὰ τὴ διεξαγωγὴ πειραμάτων. Πραγματοποιήθηκαν δὲ τρεῖς διαστημικοὶ περίπατοι ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ πληρώματος, τὰ ὁποῖα επέστρεψαν στὴ Γῆ μετὰ ἀπὸ 13 ἡμέρες, τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2010. Μὲ τὰ ἐφόδια αὐτὰ τοῦ Δ.Δ.Σ., τὰ ὁποῖα κατασκευάσε ἡ Εὐρωπαϊκὴ Διαστημικὴ Ὑπηρεσία, ὀλοκληρώθηκε τὸ 90% αὐτοῦ.

Τὸ 21^ο πλήρωμα ἐκτοξεύθηκε μὲ τὸ «Σογιούζ TMA-19», ποὺ ξεκίνησε μὲ τὴν 48^η ἀποστολὴ στὶς 16 Ἰουνίου 2010, ἔχοντας καὶ πάλι διοικητὴ τὸν Θεόδωρο Γιουρτσίνι, στὸ τρίτο διαστημικὸ ταξίδι του. Ἐπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Γιουρτσίνι, ἡ ἀποστολὴ εἶχε πάρει τὸ ἐπίσημο διακριτικὸ ὄνομα «Ὀλυμπος», καὶ διήρκεσε περὶ τοὺς 5,5 μῆνες. Ἦταν ἡ 100^η πτήση (ἐπανδρωμένη ἢ μὴ) πρὸς τὸν Δ.Δ.Σ. Ὁ ἴδιος Ρωσοπόντιος ἑλληνικῆς καταγωγῆς κοσμοναύτης ἐκτοξεύθηκε τὸν Μάιο τοῦ 2013, πάλι ὡς διοικητής, καὶ πραγματοποιοῖσε, στὰ 54 χρόνια του,

τὴν 4^η πτήση του πρὸς τὸν Δ.Σ.Σ. Ἡ 5^η καὶ τελευταία του ἀκολούθησε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2017.

Καὶ φθάνουμε στὴν 55^η ἀποστολὴ πρὸς τὸν Διεθνή Διαστημικὸ Σταθμὸ, ποὺ πραγματοποιήθηκε μὲ τὸ «Σογιούζ MS-08», τῆς 6^{ης} γενιάς, τὸν Μάρτιο τοῦ 2018, κατὰ τὴν 137^η πτήση του.

Κάτι σὰν ἐπίλογος

Ὁ Διεθνὴς Διαστημικὸς Σταθμὸς ἄρχισε νὰ κτίζεται στὸ Διάστημα τὸ 1998 καὶ νὰ κατοικεῖται τὸ 2000. Τὸ 2010 τελείωσε ἡ βασικὴ κατασκευὴ του, καὶ ἔκτοτε χρησιμοποιεῖται γιὰ διάφορα πειράματα, ἐκτοξεύσεις δορυφόρων, κατοικία ἀστροναυτῶν καὶ κοσμοναυτῶν καὶ ποικίλες ἄλλες χρήσεις. Ἡ ζωὴ του εἶχε προσδιορισθεῖ μέχρι τὸ 2020, ἀλλὰ παρατάθηκε ἤδη γιὰ ἀκόμη 4 χρόνια. Τὸν ἔχουν ἐπισκεφθεῖ μέχρι τώρα πάνω ἀπὸ 300 ἀστροναῦτες καὶ κοσμοναῦτες στὶς 55 ἀποστολές τους.

Ὁ Εὐρωπαῖος (Γάλλος) ἀστροναύτης Τομὰ Πεσκέτ (Thomas Pesquet) συνοψίζει ὡς ἐξῆς τὶς ἐμπειρίες του: «Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐξάμηνης παραμονῆς μου στὸν Διεθνή Διαστημικὸ Σταθμὸ, ἦταν δύσκολο νὰ βρῶ τὶς λέξεις ἢ νὰ τραβήξω μιὰ φωτογραφία ποὺ νὰ περιγράψει μὲ ἀκρίβεια τὸ συναίσθημα τοῦ νὰ εἶσαι στὸ Διάστημα. Σὲ συνεργασία μὲ τὴ Google, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τελευταίας ἀποστολῆς μου, κατέγραφα εἰκόνες γιὰ τὸ Street View, γιὰ νὰ δείξω σὲ ὅλο τὸν κόσμον πῶς εἶναι ὁ Διεθνὴς Διαστημικὸς Σταθμὸς ἀπὸ μέσα καὶ νὰ μοιραστῶ πῶς εἶναι νὰ κοιτᾶς τὴ Γῆ ἀπὸ τὸ ἀπώτερο Διάστημα».

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

Μαθηματικὸς

Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας

Ἀστρονομίας καὶ Διαστήματος

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΙΜΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ

ΜΕΡΟΣ Β΄

Ἡ Θεσσαλονίκη καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους εἶχε παράδοσιν ζω- ντανῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τοῦτο ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Λουκιανός (κατὰ τὸν Β΄ αἰ. μ.Χ.), ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ἐπεσκέφθη τὴν Θεσσαλονικὴν, εὔρεν ἐκεῖ ζωηρὰν πνευματικὴν κίνησιν, ὅτι ὠμίλησεν ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τὸ ὅποion ἀπετέ- λουν ῥήτορες, συγγραφεῖς καὶ σοφιστῶν οἱ δοκιμώτατοι, καὶ ὅτι οἱ ἔχοντες ἔφε- σιν μαθήσεως νεαροὶ Μακεδόνες ἐφοί- των εἰς μεγάλους διδασκάλους⁵².

Ἰδιαιτέρως ἡ Θεσσαλονίκη λαμπρύνε- ται ἀπὸ μίαν σειρὰν μαρτύρων τῆς πίστε- ως, μὲ προεξέχοντα τὸν ἅγιον Δημήτριον. Καὶ ἀκολουθοῦν ὁ ὁσιος Νικόλαος, Ἀρχι- ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν Β΄ αἰ. (160)⁵³, τοῦ ὁποῖου ἡ μνήμη τιμᾶται τὴν 29^{ην} Νοεμβρίου. Ἔπεται ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Θεσσαλονικεὺς, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τὸ 289. Τιμᾶται τὴν 7^{ην} Νοεμβρίου⁵⁴.

Κυρίαρχην θέσιν εἰς τὸ μαρτυρολόγι- ον τῆς Θεσσαλονίκης κατέχει ἡ Ἄνυσια, ὀσιομάρτυς ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἐμαρτύ- ρησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (286-305). Τιμᾶται τὴν 30^{ην} Δεκεμβρίου, ὅλως ἰδιαιτέρως,

μὲ πλήρη Ἀκολουθίαν⁵⁵. Τὸν κανόνα τῆς ἔγραψεν Θεοφάνης ὁ ὑμνογράφος, ὁ ὁποῖος σημειώνει (εἰς τὸ β΄ τροπᾶριον τῆς θ΄ ᾠδῆς) «*Θεσσαλονικέων ἡ πόλις σου τοῖς σπαργάνοις καὶ τοῖς ἄθλοις μάρτυς ἐγκαυχᾶται, παρθένε*». Ἔχομεν μαρτύριον τῆς συνταχθῆν ὑπὸ Γρηγορίου διακόνου ρεφερενδαρίου καὶ ἐγκώμιον ἀπὸ τὸν Φιλόθεον Κωνσταντινουπόλεως.

Χάρις εἰς τὶς ἐπισταμένες ἔρευνες, κυρίως τοῦ L. Petit, ἔχομεν ἕνα σημα- ντικὸν κατάλογον τῶν ἐπισκόπων – ἀρχι- ἐπισκόπων Θεσσαλονίκης, ἥδη ἀπὸ τὸν Α΄ αἰ. Καὶ εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι ὁ κατάλο- γος αὐτὸς παρέχει σχεδὸν πλήρη εἰκόνα τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων μάλιστα κατὰ τὴν πρῶμον Βυζαντινὴν περίοδον, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἔχομεν πολλὰς μαρ- τυρίας⁵⁶.

Διακρίνομεν ἐπισκόπους οἱ ὁποῖοι παρέχουν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ Γράμματα ἢ καὶ τὴν ἐν γένει δρᾶσίν των εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὴν Μακεδονίαν κατὰ τὴν πρῶμον Βυζαντινὴν περίοδον.

Ὁ Ἀλέξανδρος (305-335 μετὰ). Μετέ- σχε τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325), τῆς Συνόδου τῆς Τύρου (335), τῶν ἐγκα- νίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (335). Ὁ Μ. Ἀθανάσιος διέσωσεν εἰς τὸ ἔργον του *Ἀπολογία κατὰ Ἀρειανῶν* δύο ἐπιστολὰς

του Ἀλεξάνδρου, μίαν πρὸς αὐτόν (τὸ 322) καὶ μίαν πρὸς Διονύσιον κόμπα εἰς Τύρον⁵⁷.

Ὁ Ἀσχόλιος (ἢ Ἀσχόλιος) πρέπει νὰ ἐπισκοπεύη μεταξὺ 374 καὶ 383 ἢ 384, ἔτος τῆς κοιμήσεώς του. Ἐβάπτισε τὸν Μ. Θεοδόσιον, ἔχει σχέσεις μὲ τὸν Μ. Βασίλειον καὶ τὸν Ἀμβρόσιον Μεδιολάνων, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπαινεῖ. Μετ' ἄλλων ἐπισκόπων τῆς Μακεδονίας στέλλεται καὶ μετέχει τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ πάπας Δάμασος τὸν ὀρίζει βικάριον

Χρυσοστόμου. Εἶναι ἅγιος τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ἡ δὲ μνήμη του τελεῖται τὴν 30^{ῆν} Δεκεμβρίου κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν ἑορτολόγιον. Σφάζονται ἐπιστολαὶ του πρὸς τὸν Ἀμβρόσιον, ἀλληλογραφεῖ δὲ καὶ μὲ τὸν Ρώμης Ἰννοκέντιον. Ὁ Παλλάδιος ἀναφέρει ὅτι Ὁ Ἀνύσιος ἐπέδωκεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ρώμης Ἰννοκέντιον διὰ τοῦ Εὐλυσίου Ἀπαμείας τῆς Βιθυνίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐδίλωκεν ὅτι ὑποστηρίζει τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Πρὸς αὐτὸν σφάζονται τρία ἔγγραφα τοῦ Ρώμης Σιρικί-

Ἡ Θεσσαλονίκη καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους εἶχε παράδοσιν ζωντανῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τοῦτο ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Λουκιανός (κατὰ τὸν Β' αἰ. μ.Χ.), ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ἐπεσκέφθη τὴν Θεσσαλονίκην, εὔρεν ἐκεῖ ζωηρὰν πνευματικὴν κίνησιν, ὅτι ὠμίλησεν ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τὸ ὁποῖον ἀπετέλουν ρήτορες, συγγραφεῖς καὶ σοφιστῶν οἱ δοκιμώτατοι, καὶ ὅτι οἱ ἔχοντες ἔφεσιν μαθήσεως νεαροὶ Μακεδόνες ἐφοίτων εἰς μεγάλους διδασκάλους

Ἰλλυρίας. Ὁ Ρώμης Δάμασος τοῦ στέλλει δύο ἐπιστολές, ἐνῶ ὁ Ἀμβρόσιος μὲ ἄλλες δύο ἐπιστολές, μίαν πρὸς τὸν διάδοχόν του Ἀνύσιον καὶ μίαν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν Θεσσαλονίκης, ἐγκωμιάζει τὸν βίον καὶ πολιτείαν του⁵⁸.

Ὁ Ἀνύσιος διαδέχεται τὸν Ἀσχόλιον, διδάσκαλόν του, καὶ παραμένει εἰς τὴν ἐπισκοπὴν μέχρι τῆς κοιμήσεώς του τὸ 410 (ἢ 406/407)⁵⁹. Ὁ Ρώμης Σιρικός μὲ ἐπιστολὴν του προσδιορίζει ὅτι, σὲ περιπτώσιν ἐσωτερικῶν διαφορῶν μεταξὺ ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὁ Θεσσαλονίκης θὰ ἔχη τὴν ἀποφασιστικὴν γνώμην. Ὁ πάπας Λέων ὁ μέγας θὰ θεωρήσῃ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν προοίμιον τοῦ βικαριάτου. Διεδραμάτισε σημαντικὸν ρόλον ὡς ὑποστηρικτῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ

ου. Ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων τὸν ἐξετίμα καὶ διὰ τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν ἐτήρησεν εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Καπύης (391/ 392) κατὰ τοῦ Βονώσου, ἐπισκόπου Σερδικῆς (σημ. Σόφιας), ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζεν ὅτι ἡ Θεοτόκος ἀπέκτησε τέκνα μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου, καὶ ἔτσι κατέλυε τὴν ἀειπαρθενίαν τῆς Παναγίας.

Ἀναστάσιος, ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης (434-451). Διεδέχθη τὸν Ρούφον. Ἐνδιαφέρουσαι αἱ ἐπιστολαὶ τῶν παπῶν. Συναντᾶ δυσχέρειες εἰς τὸ ἔργον του, λόγῳ ἐπεμβάσεων τῶν Ρώμης Σίξτου τοῦ Γ' καὶ Λέοντος τοῦ Α'⁶⁰.

Ὁ Εὐξύθεος ἢ Εὐδόξιος (451;-). Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἔπαυσεν ἡ ἀπονομὴ τοῦ ἀξιώματος τοῦ βικαρίου Ἰλλυρικοῦ ἀπὸ τὸν Ρώμης, λόγῳ τῆς στά-

σεώς του εις τὸ Ἀκακιανὸν σχίσμα καὶ τῆς προσεγγίσεώς του πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ πορεία αὐτὴ τῆς ἀποσκιρτήσεως ἀπὸ τὴν Ρώμην τῶν ἐπισκόπων Θεσσαλονίκης καὶ τῆς προσεγγίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ συνεχισθῆ, ὅμως χωρὶς νὰ κοποῦν τελείως οἱ γέφυρες μετὰ τὴν Ρώμην⁶¹.

Ὁ Ἀνδρέας (481-494) εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Ρώμης. Ὁπαδὸς τοῦ Ἀκακίου Καισαρείας Παλαιστίνης, προκαλεῖ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Ρώμης Γελασίου τοῦ Α΄, ὁ ὁποῖος μετὰ ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς τὸν καταδικάζει ὡς Ἀρειανόν⁶².

Δωρόθεος, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης (Ε΄ αἰ. β΄ ἡμισυ - ΣΤ΄ αἰ., τρεῖς πρῶται

Δύο ἀκόμη ἐπίσκοποι Θεσσαλονίκης συνδέονται μετὰ τὰ *Θαύματα τοῦ ἁγίου Δημητρίου*. Ὁ Εὐσέβιος (πρὶν 586-603) μνημονεύεται στὰ *Θαύματα τοῦ ἁγίου Δημητρίου* ὅτι ἀλληλογραφεῖ μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον (582-602). Ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Σλάβων τὸ 586. Κατὰ τὸν Φώτιον (*Βιβλιοθήκη*, 162), συνέγραψεν ἔργον εἰς 10 βιβλία κατὰ Ἀνδρέου ἀφθαρτοδοκτοῦ. Σφύζονται δύο ἐπιστολαὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου πρὸς αὐτόν⁶⁵. Ὁ Ἰωάννης, διάδοχος τοῦ Εὐσεβίου (ἐξελέγη Θεσσαλονίκης μεταξὺ 603 καὶ 610, ἀπέθανε περὶ τὸ 630), εἶναι ὁ συντάκτης τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν *Θαυμάτων τοῦ ἁγίου Δημητρίου*, ὁ

Οἱ ἱεράρχαι Θεσσαλονίκης εὐρίσκονται εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μετὰ τὰ τεκταινόμενα εἰς τὸν Βυζαντινὸν χῶρον τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, παρακολουθοῦν τὰ γεγονότα, ἀντιμετωπίζουν τὶς αἰρέσεις ἢ εἶναι καὶ οἱ ἴδιοι αἰρετικοί. Ἀλλὰ ζοῦν ἔντονα τὸν προβληματισμὸν τῆς ὑπαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς των καὶ ὄλου τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον προσεγγίζουν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ἕως ὅτου ὁ Λέων ὁ Γ' θὰ δώσῃ τὴν τελικὴν λύσιν.

δεκαετία, 514 – τοῦλάχιστον ἕως τὸ 535). Ἀντέστη εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ρώμης Ὁρμίσδα, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ἐπεμβαίη εἰς τὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Κατ' αὐτοῦ προσέφυγεν εἰς τὸν πάπαν Ὁρμίσδαν (514-523) ὁ Ἰωάννης μητροπολίτης Νικοπόλεως (ΣΤ΄ αἰ.), ὁ ὁποῖος καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν Δωρόθεον. Ὅταν ἐκλήθη ἀπὸ τὸν Ρώμης, ἠρνήθη νὰ μεταβῆ⁶³.

Θαλλέλαιος (ἢ Θαλαλεύς), μητροπολίτης Θεσσαλονίκης (τέλη ΣΤ΄ αἰ.). Ἔγινεν Ἀρειανός⁶⁴.

ὑπερασπιστὴς τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν τρίτην πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἀπὸ τοὺς Σλάβους, μεταξὺ 617-619, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην, ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους, τὸ 626. Ἔγραψε καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον⁶⁶.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν συνοπτικωτάτην αὐτὴν ἐξιστόρησιν, οἱ ἱεράρχαι Θεσσαλονίκης εὐρίσκονται εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μετὰ τὰ τεκταινόμενα εἰς τὸν Βυζαντινὸν χῶρον τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, παρακολουθοῦν τὰ γεγονότα, ἀντιμετωπίζουν

τις αίρέσεις ἢ εἶναι καὶ οἱ ἴδιοι αίρετικοί. Ἀλλὰ ζοῦν ἔντονα τὸν προβληματισμὸν τῆς ὑπαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς των καὶ ὄλου τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον προσεγγίζουν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ἕως ὅτου ὁ Λέων ὁ Γ' θὰ δώσῃ τὴν τελικὴν λύσιν.

Εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Θεσσαλονίκης συμβάλλουν καὶ ἐπίλυδες ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ ὁποῖοι ἐγκαθίστανται μονιμώτερον εἰς τὴν πόλιν, ὅπως ὁ Δαβίδ, ὄσιος, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν περὶ τὸ 450, ἀλλ' ἔδρασεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐκοιμήθη περὶ τὸ 535. Ἡ μνήμη του τιμᾶται τὴν 26 Ἰουνίου. Στυλῆτης μοναχὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐστάλη πρέσβυς τῶν Θεσσαλονικέων εἰς τὸν αὐτοκράτορα κατὰ κρίσιμον ἐποχὴν. Εἶτα μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν Ἀγίου Θεοδώρου καὶ Μερκουρίου. Περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν ἐκ τῆς διηγήσεως Παλλαδίου μοναχοῦ εἰς τὸ *Λειμωνάριον* τοῦ Ἰωάννου Μόσχου. Τὸν κανόνα τῆς ἐορτῆς του συνέγραψεν ὁ Ἰωσήφ ὁ ὑμνογράφος. Ἐγκώμιον δι' αὐτὸν ἔγραψεν ὁ Μακάριος Μακρῆς (ΙΔ'-ΙΕ' αἰ.)⁶⁷.

Ἄλλοι εὐρίσκονται εἰς τὴν Θεσσαλονίκην εὐκαιριακῶς, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν Ρωμανὸν τὸν Μελωδόν. Ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς μεταβαίνει εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου παρουσιάζει ὕμνους εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον. Οἱ ἴδιοι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ρωμανὸν τὸν Μελωδὸν καὶ τὸν προσεκάλεσαν εἰς τὴν πόλιν, διὰ νὰ ψάλλῃ ὕμνους εἰς τὴν τρίμερον ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου⁶⁸. Ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸν προτελευταῖον οἶκον:

*ἡμεῖς δὲ σωθῶμεν
ἐκ πάσης αἰσχύνης ταῖς τοῦ ἁγίου
Δημητρίου δεήσεσιν,
οὗ εἰς τιμὴν ἐξεβιάσατέ με
ὕμνον εἰπεῖν οὐκ ἄξιον τούτου,*

*τῆς δ' ἀπαιδευσίας μου
ἰσοδύναμον καὶ ἄξιον ἐν πᾶσιν.
Ἄλλ' ὁ πανεύφημος οἶδεν συγγνώμην
τῷ ἐγχειρήσαντι καὶ τοῖς ἀπαιτήσασιν.*

Πράγματι, ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς συνέγραψε τρεῖς ὕμνους εἰς τὸν ἅγιον. Ἐνα προεόρτιον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν σεμνὴν πολιτείαν του, ὁ ὁποῖος δὲν σφάζεται, ἕνα ἐόρτιον διὰ τὴν κυρίαν ἡμέραν, ἀναφερόμενον εἰς τοὺς ἄθλους του, ὁ ὁποῖος παραδίδεται ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ περίφημον Πατριακὸν Κοντακάριον 212 καὶ ὁ ὁποῖος ἐξεδόθη γιὰ πρώτην φορὰν ὀλόκληρος ἀπὸ τὸν Νικόλαον Τωμαδάκην. Καὶ ἕνα μεθεόρτιον ἀναφερόμενον εἰς τὰ πολλὰ θαύματά του, ὁ ὁποῖος σφάζεται ἐν μέρει, μόνον τὸ προοίμιον, τὸ κοντάκιον, καὶ τρεῖς οἴκοι καὶ ἀνωνύμως. Ὁ Νικόλαος Τωμαδάκης ἀπέδωσε τὸν ὕμνον εἰς τὴν γραφίδα Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ⁶⁹.

Ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καλεῖ τοὺς Θεσσαλονικεῖς νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἀκρόασιν τῶν ὕμνων:

*Ὅσοι οὖν καὶ ὅσοι ἠκούσατε
ὅτι χρεώστης ὑπάρχω, δεῦτε,
διότι σήμερον ἀποδίδωμι
οὐ τῶν ἐμῶν ἀλλὰ τῶν τοῦ ἁγίου.*

Ἀκολούθως ἐξιστορεῖ τὰ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου, ὁ ὁποῖος καὶ προβλέπεται νὰ θηριομαχίση, καὶ ὄχι ὁ Λυαῖος, ὁ ὁποῖος ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν διήγησιν.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς κακίζει τοὺς Θεσσαλονικεῖς διὰ τὴν ὑποταγὴν των εἰς τὸν Μανιχαϊσμὸν καὶ τοὺς καλεῖ νὰ ἀποστοῦν ἀπὸ τὴν αἵρεσιν καὶ ἰδιατέρως τῆς μετεμψυχώσεως.

Ἐκ τοῦ μικροῦ ἀποσπάσματος τοῦ ὕμνου, τοῦ μεθεορτίου, τὸ ὁποῖον σφάζεται, γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς ἐπικαλεῖται τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἁγίου Δημητρίου διὰ τὸ ποιητικὸν ἔργον του.

Εἰς τὴν σημερινὴν πράξιν εἶναι γνωστὸν Κοντάκιον αὐτόμελον τοῦ ἁγίου (Τοῖς τῶν αἱμάτων σου ρεῖθροις) καὶ

οἶκος (*Τοῦτον τὸν μέγαν πάντες συμφώνως*) μόνον. Ὅμως ὁ Παπμακὸς κῶδιξ 212 διέσωσε πλήρη τὸν ὕμνον, ἀποδιδόμενον εἰς τὴν γραφίδα Στεφάνου (*Τοῦ Στεφάνου ὁ αἶνος*).

Ὁ Στέφανος αὐτὸς εἶναι συμπολίτης τοῦ ἀγίου. «*ἦν (χάριν) ἡμῖν τοῖς συμπολίταις προβάλλεσαι*». Δηλαδὴ Θεσσαλονικεὺς. Ἀλλὰ σύγχυσις μεταξὺ τῶν ὁμωνύμων ὑπάρχει τόσον διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ προσώπου, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἔργον καὶ τὴν πατρίδα. Πάντως δὲν ταυτίζεται πρὸ τὸν Στέφανον Σαββαίτην καὶ ἀνεψιὸν τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, συγγραφεὰ κανόνων καὶ βίων, τοῦ Ζ' - Η' αἰ. Οὔτε πρὸς τὸν Στέφανον Καλαβρὸν ἢ Ἰταλιώτην, τοῦ ΙΑ' αἰ., συγγραφεὰ κανόνων. Δυσχέρεια ὑπάρχει διὰ ταῦτισιν τοῦ φερομένου ὡς ὕμνογράφου Στεφάνου τοῦ Στουδίτου.

Ὁ Θεσσαλονικεὺς ποιητὴς καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ σπεύσουν εἰς τὴν ἐν Βλαχέρναις Μονὴν τῆς Θεοτόκου παρακινούμενοι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγίου Δημητρίου καὶ νὰ ζητήσουν παῦσιν τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία ἐπαρουσιάσθη ὑπὸ μορφήν σεισμοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πράξις ἡ ὁποία εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸ σημερινὸν συναξάριον. Ἀκολούθως ὁ ποιητὴς ἀφιερώνει ὄλον τὸν ὑπόλοιπον ὕμνον εἰς τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ εἰς τὶς εὐεργεσίας του πρὸς τὴν Θεσσαλονίκη⁷⁰.

Πρόκειται περὶ ὕμνου γραφέντος μετὰ τὴν καθιέρωσιν κοινῆς ἑορτῆς τὴν 26^{ην} Ὀκτωβρίου, τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ἐπισυμβάντος τὸ ἔτος 740 σεισμοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου Δημητρίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Θεσσαλονικέως Στεφάνου εἶναι κοινὸς διὰ τὰς δύο αὐτὰς ἑορτάς⁷¹.

Τὴν σημαντικὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Θεσσαλονικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς λοιπῆς

Μακεδονίας τὴν παρακολουθοῦμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν ὑψηλῆς τέχνης δραστηριότητα⁷².

Τὴν σημαντικὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Θεσσαλονικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς λοιπῆς Μακεδονίας τὴν παρακολουθοῦμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν ὑψηλῆς τέχνης δραστηριότητα.

Ἔτσι, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἔχομεν:

– Τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Ροτόντα). Κτίσμα τῆς περιόδου τῆς τετραρχίας (τέλη Γ' - Δ' αἰ.), ναὸν τοῦ Διὸς τοῦ Καβεῖρου καὶ ἀπὸ τοῦ Μ. Θεοδοσίου Χριστιανικῆς ἐκκλησίας πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων Ἀσωμάτων, με περιήφημα ψηφιδωτά⁷³.

– Τὸν ἄμβωνα τῆς Θεσσαλονικῆς. Δύο τμήματά του εὐρέθησαν καὶ μετεφέρθησαν στὸ Ὄθωμανικὸν Μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1900. Ἡ βάση τοῦ ἄμβωνος εὐρέθη ἀργότερον κατὰ τὶς ἀνασκαφὰς βορείως τῆς Ροτόντας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ 1918. Παραστάσεις τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Μάγων⁷⁴.

– Τὴν Μονὴν τοῦ Λατόμου (τοῦ Ὁσίου Δαβίδ).

– Τὴν βασιλικὴν τῆς Ἀχειροποιίτου, κτίσμα τοῦ Ε' αἰ., ἡ ὁποία διασφάζει τὸν ἀρχικὸν τύπον.

– Τὴν μνημειώδη βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (ἀρχαὶ τοῦ Ε' αἰ. Ἀνοικοδόμησις τὸ 680). Ὁ ἔπαρχος τοῦ Ἰλλυρικοῦ Λεόντιος, ὁ ὁποῖος εἶχε θεραπευθῆ με θαῦμα τοῦ ἀγίου Δημητρίου, ἐπεμελήθη τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ, με ψηφιδωτὰ

καὶ τοιχογραφίες. Κέντρον προκυνήματος ἐπὶ σειρὰν αἰώνων σὲ πανευρωπαϊκὸν καὶ ὄχι μόνον βαλκανικὸν καὶ μεσανατολικὸν ἐπίπεδον⁷⁵.

Εἰς τὴν λοιπὴν Μακεδονίαν ἔχομεν:

– Εἰς τὸ Δίον τῆς Πιερίας: Τὴν βασιλικήν.

– Εἰς τὸ Νεόκαστρον Βεροίας: Τὴν βασιλικήν.

– Εἰς τὴν Ἀκρινὴν Κοζάνης: Τὴν βασιλικήν, τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ Δ' αἰ., μὲ ἄριστα μωσαϊκά.

τοῦ Cotton. Ἱστορημένον τὸ χειρόγραφον, μελάνη ἀργυρῶ⁷⁶.

Ὅμως Θεσσαλονικεῖς ἐδραστηριοποιήθησαν καὶ ἐκτὸς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ διέπρεψαν εἰς διαφόρους τόπους καὶ διαφόρους τομεῖς.

Ἡ Εὐσεβία, Φλαβία Αὐρηλία, ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου (352), ὠραιοτάτη καὶ ἐκτάκτου μορφώσεως. Ἑλληνὶς ἐκ Θεσσαλονίκης. Ὑπεστήριξε τὸν Ἰουλιανὸν (355) καὶ τοῦ

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τὴν πρῶμον Βυζαντινὴν περίοδον (324-642) στὴν Θεσσαλονίκη καὶ εὐρύτερον εἰς τὴν Μακεδονίαν διαπιστώνεται ἔντονος πνευματικὴ ζωή. Δυστυχῶς τὰ εὐρήματα καὶ τὰ τεκμήρια δὲν εἶναι τόσον πλούσια, ὅσον εἰς μεταγενέστερες ἐποχὰς καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς ΙΓ'- ΙΕ' αἰῶνες, ὅπου ἔχομεν πλουσιώτατα τεκμήρια διὰ σφίζουσσαν πνευματικὴν ζωὴν.

– Εἰς Βοσκοχώριον Κοζάνης: Τὴν βασιλικήν.

– Εἰς Ἀμφίπολιν: Τρεῖς (3) βασιλικάι.

– Εἰς Φιλίππους: Μνημεῖα τοῦ Ε'-ΣΤ' αἰ.

– Εἰς Θάσον: Τρεῖς (3) βασιλικάι.

Ἐν ἄλλο μνημεῖον τὸ ὁποῖον ἴσως ὀμιλεῖ διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἶναι ἡ εὕρεσις εἰς τοὺς Φιλίππους τοῦ περιφήμου χειρογράφου *Genesi Cotton*. Πορφύρους κώδιξ, χρονολογούμενος κατὰ τὴν τρίτην εἰκοσιπενταετίαν τοῦ Ε' αἰ. καὶ στὸ κατώφλι τοῦ ΣΤ' αἰ. Σήμερον εἰς British Library, Cotton Otto B.VI. Πιθανῶς εὐρέθη εἰς Φιλίππους καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀγγλίαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Lord Cotton. Πολὺ κατεστραμμένον, σφάζεται εἰς τεμάχια κεκαυμένα, ἐξ αἰτίας τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1731, ἡ ὁποία ἔβλαψε τὴν βιβλιοθήκην

ἀπέστειλε βιβλία εἰς Παρισίους. Πρὸς τιμὴν τῆς ἔγραψεν ἐγκώμιον ὁ Ἰουλιανός. Ἀπέθανε περὶ τὸ 360⁷⁷.

Παῦλος ὁ Α', ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως (336), Ὁμολογητής. Ἅγιος (6 Νοεμβρίου). Ἐγεννήθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κατηγορήθη καὶ ἐπανειλημμένως ἐξωρίσθη. Ὁ Θεοφάνης συγγράφει τὸν κανόνα τῆς ἑορτῆς του. Ὁ Συμεὼν ὁ μεταφραστὴς τὸν βιογραφεῖ. Ὁ Ἰωάννης Ξιφιλῖνος τὸν ἐγκωμιάζει. Περὶ αὐτοῦ ὁ Θεόδωρος Στουδίτης εἰς τὴν Κατήχησίν του⁷⁸.

Πορφύριος, ἐπίσκοπος Γάζης. Ἐγεννήθη εἰς Θεσσαλονίκην περὶ τὸ 347. Ἅγιος (26 Φεβρουαρίου). Οὗτος ὤρμητο ἐκ τῆς Θεσσαλονικέων πόλεως, υἱὸς ὑπάρχων γονέων εὐσεβῶν καὶ πλουσίων, κατὰ τὸν συναξαριστὴν. Τὸ 395 χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Γάζης τῆς Παλαιστίνης.

Ἔργα του δὲν ἐσώθησαν, ἀλλὰ τὸν βίον του συνέγραψεν ὁ μαθητὴς του Μάρκος διάκονος εἰς μίαν περιφνημον βιογραφίαν. Ὁ Ἰωσήφ ὁ ὑμνογράφος συνέγραψε τὸν κανόνα τῆς ἐορτῆς του⁷⁹.

Πέτρος, μάγιστρος καὶ πατρικίος. Ὁ Ἰλλυριός, κατὰ τὸν Προκόπιον. Ἐγεννήθη εἰς Θεσσαλονίκην περὶ τὸ ἔτος 500 ἢ τις ἀρχὲς τοῦ ΣΤ΄ αἰ. Χρησιμοποιοῖται ὑπὸ

(Α). Δὲν γνωρίζεται ὑπὸ Νικοδήμου Ἁγιορείτου οὔτε ὑπὸ Delehaye. Τιμᾶται τὴν 28^{ην} Νοεμβρίου, ἀλλὰ ἡ μνήμη του δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ Μηναιὸν τοῦ Νοεμβρίου⁸³.

Τούναντιον, τὴν 29^{ην} Νοεμβρίου μνημονεύεται ὁ Ἅγιος Οὐρβανὸς ἐπίσκοπος Μακεδονίας.

Ἡ παρουσία τόσων μνημείων, τὰ ὅποια ἐδημιουργήθησαν εἰς τρεῖς αἰῶνες, μία θαυμαστὴ ἀδιάλειπτος σειρὰ ἐπισκόπων Θεσσαλονίκης, οἱ ὅποιοι δραστηριοποιούνται καὶ ἐκτὸς Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, ἄλλων Ἑλλήνων οἱ ὅποιοι εὐρίσκουν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τόπον καὶ συνθῆκες, διὰ τὰ ἀναπτύξουν τὸ πολλαπλοῦν πνευματικὸν ἔργον των, ὑποδηλώνει ζωντανὴν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς ἀποστολὰς εἰς τὸν πάπαν Βιγίλιον καὶ εἰς τὸν Χοσρόην⁸⁰.

Ἀπὸ τὸν εὐρύτερον χῶρον τῆς Μακεδονίας προέρχονται κατὰ τὴν πρώϊμον Βυζαντινὴν περιόδον:

Ὁ Ἰωάννης Στοβαῖος. Φιλόσοφος ἐκ Στόβων τῆς Μακεδονίας (β΄) (σημ. Γράδσκο). Κατὰ τὸν Ε΄ αἰ. μ.Χ. Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος. Ἔγραψεν Ἀνθολόγιον. Ἐκλογαί⁸¹.

Ὁ Παυλῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Πέλλαν τὸ 376, ἐκοιμήθη ὀλίγον μετὰ τὸ 460 εἰς Ν. Γαλλίαν. Χριστιανὸς ποιητὴς ὁ ὅποιος ἔζησεν εἰς Bordeaux. Ἐγινε μέλος τῆς Ἐκκλησίας τὸ 421. Εἰς ἡλικίαν 83 ἐτῶν ἔγραψεν αὐτοβιογραφικὸν ποίημα "Eucharisticos Deo sub ephemeridis meae textu". Εἰς τὸ ἔργον του διαπιστώνεται ἐπίδρασις Βιγιλίου, Αὐσωνίου, Παυλίνου Νόλης, Μαρίου Βίκτωρος⁸².

Ρωμανός, ἐπίσκοπος Μακεδονίας. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Parisinus Gr. 1578

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τὴν πρώϊμον Βυζαντινὴν περιόδον (324-642) στὴν Θεσσαλονίκην καὶ εὐρύτερον εἰς τὴν Μακεδονίαν διαπιστώνεται ἔντονος πνευματικὴ ζωὴ. Δυστυχῶς τὰ εὐρήματα καὶ τὰ τεκμήρια δὲν εἶναι τόσον πλούσια, ὅσον εἰς μεταγενέστερες ἐποχὰς καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς ΙΓ΄- ΙΕ΄ αἰῶνες, ὅπου ἔχομεν πλουσιώτατα τεκμήρια διὰ σφίζουσσαν πνευματικὴν ζωὴν, μὲ ἐκπροσώπους ὅπως τὸν Ματθαῖον Βλάσταριν, τὸν Κωνσταντῖνον Ἀρμενόπουλον, τὸν Δημήτριον Τρικλίνιον, τὸν Θωμᾶν μάγιστρον, τὸν Νικηφόρον Χοῦμμον, τὸν Γρηγόριον Παλαμᾶν, μάλιστα τὸ Ἡσυχαστικὸν κίνημα. Ὅμως ἡ παρουσία τόσων μνημείων, τὰ ὅποια ἐδημιουργήθησαν εἰς τρεῖς αἰῶνες, μία θαυμαστὴ ἀδιάλειπτος σειρὰ ἐπισκόπων Θεσσαλονίκης, οἱ ὅποιοι δραστηριοποιούνται καὶ ἐκτὸς Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, ἄλλων Ἑλλήνων οἱ ὅποιοι εὐρίσκουν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην

τόπον καὶ συνθήκες, διὰ τὰ ἀναπτύξουν τὸ πολλαπλοῦν πνευματικὸν ἔργον των, ὑποδηλώνει ζωντανὴν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁμότης. Καθηγ. Πανεπ. Ἀθηνῶν

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

52. Βάγγου Παπαϊωάννου, «Ὁ Κικέρων καὶ ὁ Λουκιανὸς στὴ Θεσσαλονίκη», Νέα Ἐστία, ἔτος ΝΘ' (1985), σελ. 62-63.
53. ΘΗΕ, τόμ. 6, στλ. 460 καὶ τόμ. 9, στλ. 515.
54. Ἰω. Φουντούλη, «Ἀλέξανδρος. Ὁ Θεσσαλονικεύς», ΘΗΕ, τόμ. 2, Ἀθῆνα 1963, στλ. 96. P. Marone, "Alessandro di Tessalonica", Nuovo Dizionario Patristico, τόμ. A-E, Genova-Milano 2006, στλ. 209.
55. ΘΗΕ, τόμ.2, Ἀθῆνα 1963, στλ. 1005.
56. L. Petit, "Les évêques de Thessalonique", Échos d'Orient, τόμ. IV, 1900-1901, σελ. 136-145, τόμ. V, 1901-1902, σελ. 212-221, 26-33, 90-97, 150-156, τόμ. VI, 1903, σελ. 212-219, τόμ. 292-298.
57. Ἰ.Χ.Κ(ωνσταντινίδου), «Ἀλέξανδρος. Ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης», ΘΗΕ, τόμ. 2, Ἀθῆνα 1963, στλ. 107.
58. Ἀντωνίου Παπαδοπούλου, «Ἀχόλιος», ΘΗΕ, τόμ. 3, Ἀθῆνα 1963, στλ. 540-541. B. H. -Th. S. H., "Ascholios (Acholios)", Encyclopaedic Prosopographical Lexicon of Byzantine History and Civilisation, vol. I, Turnhout Belgium 2007, σελ. 413.
59. ΘΗΕ, τόμ. 2, Ἀθῆνα 1963, στλ. 1005-1006. E.Prinzivalli, "Anisio", Nuovo Dizionario Patristico, τόμ. A-E, Genova-Milano 2006, στλ. 310-311.
60. G.M.-AS., "Anastasios of Thessalonike", Encyclopaedic Prosopographical Lexicon, σελ. 215. D. Stiernon, Nuovo Dizionario Patristico, τόμ. A-E, Genova-Milano 2006, στλ. 279.
61. L. Petit, "Les évêques de Thessalonique", Échos d'Orient, τόμ. IV, 1900-1901, σελ. 143.
62. Σ.Γ.Π(απαδοπούλου), «Ἀνδρέας ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης», ΘΗΕ, τόμ. 2, Ἀθῆνα 1963, στλ. 673.
63. ΘΗΕ, τόμ. 5, Ἀθῆνα 1964, στλ. 268. M. van Esbroeck, "Doroteo di Tessalonica", Nuovo Dizionario Patristico, τόμ. A-E, Genova-Milano 2006, στλ. 1509.
64. Σ(ωτηρία) Π(απαδοπούλου), «Θαλλέλιος», ΘΗΕ, τόμ. 6, Ἀθῆνα 1965, στλ. 103.
65. Ἰ.Χ.Κ(ωνσταντινίδου), «Εὐσέβιος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης», ΘΗΕ, τόμ. 5 Ἀθῆνα 1964, στλ. 1056. G. Ladocsi, "Eusebio di Tessalonica", Nuovo Dizionario Patristico, τόμ. A-E, Genova-Milano 2006, στλ. 1861.
66. D.Stiernon, "Giovanni di Tessalonica", Nuovo Dizionario Patristico, τόμ. F-O, Genova-Milano 2007, στλ. 2254.
67. ΘΗΕ, τόμ. 4, Ἀθῆνα 1964, στλ. 877.
68. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, «Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ Αἴνος εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Δημήτριον», ἐν: Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ὕμνοι, τόμ. Β', Ἀθῆνα 1954, σελ. 3-44. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, «Ρωμανὸς καὶ ἅγιος Δημήτριος», Ἄγιολογικαὶ καὶ ὕμνογραφικαὶ ἐπιστasiai, Ἐν Ἀθῆνας 1955.
69. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, «Ρωμανός», σελ. 9-10. «Ἐκδοσις τοῦ ὕμνου» ἐν: Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ὕμνοι, τόμ. Β', Ἀθῆνα 1954, σελ. 28-36.
70. Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ὕμνοι, τόμ. Β', Ἀθῆνα 1954, σελ. 6.
71. Γ. Σωτηρίου, Χριστιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ Ἀρχαιολογία, Τόμ. Α', Ἀθῆνα 1945. Byzantine Art and European Art. 9th exhibition of the Council of Europe, Τόμ. I-II, Athens 1964-1966.
72. Γεωργίου Γαλάβαρη, «Πρωτοχριστιανικὴ τέχνη», Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τόμ. Ζ', Ἀθῆνα 1978, σελ. 363-364.
73. Γ.Α.Σωτηρίου, «Ὁ Ἄμβων τῆς Θεσσαλονίκης», ΕΕΒΣ, Γ'(1933), σελ. 418-424.
74. Ἔνθ' ἄνωτ.
75. Guglielmo Cavallo, Ricerche sulla maiuscola biblica, Firenze 1967, σελ. 85-87.
76. Π.Ν.Παπᾶ, «Εὐσεβία», ΜΕΕ, τόμ. ΙΑ', Ἀθῆνα 1929, σελ. 812α'-β'.
77. ΘΗΕ, τόμ. 10, Ἀθῆνα 1966, στλ. 215.
78. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, «Πορφύριος ἐπίσκοπος Γάζης», ΘΗΕ, τόμ. 10, Ἀθῆνα 1966, στλ. 552-554.
79. Βλ. ὑποσημείωσιν 45.
80. ΘΗΕ, τόμ. 11, Ἀθῆνα 1967, στλ. 488-489.
81. ΘΗΕ, τόμ. 10, Ἀθῆνα 1966, στλ. 169.
82. Π.Ε.Χ(ρυστινῆκη), «Ρωμανός, ἐπίσκοπος Μακεδονίας», ΘΗΕ, τόμ. 10, Ἀθῆνα 1966, στλ. 913.

Ο ΟΥΡΑΝΙΟΣ ΣΠΟΡΙΑΣ

«Ἐξῆλθεν ὁ σπειρών τοῦ
σπείραι τὸν σπόρον αὐτοῦ».
(Ματθ., στ' 5)

Ἄπ' τὰ ζιζάνια κι ἀπ' τὸ ξεροπέτρι,
ἐγέμισεν ἡ γῆ ἡ πνευματικὴ
καὶ μὲ τὸ θεϊκὸ ὁ Χριστὸς τ' ἀλέτρι
ὀργώνει, αὐλάκια κάνει ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Ἡ γῆ, ὀργωμένη τώρα, πόσο ὠραία
καὶ καρτερεῖ ὀλοκάθαρ' ἡ ψυχί,
προσμένει τὸν οὐράνιο τὸ Σπορέα
καὶ μιὰ δροσοποτίστρ' ἄλλη βροχί.

Μὲ τὸ δισάκι ὁ Γεωργὸς στὸν ὄμο,
σπόρο στὸ ξανθοχώραφο σκορπᾶ,
ἄλλος στὶς πέτρες πέφτει, ἄλλος στὸ δρόμο,
ἄλλον πουλὶ περνᾶ καὶ τὸν ἀρπᾶ.

Κι εἶναι καὶ κάποιος τόπος καρποφόρος
κι εἶναι καὶ κάποια γῆ, γῆ ἀγαθὴ,
καλόδεκτος, σ' αὐτὴ τῆ γῆ, ὁ σπόρος,
θὰ πιάσει, θὰ ριζώσει, θὰ σταθεῖ.

Τοῦ χωραφιοῦ γνωρίζει ὁ Ὀργοτόμος*
πὼς στεῖρα θ' ἀπομείνει κάποια γῆ,
κι ἂν χάνεται κι ἂν πάει ὁ σπόρος, ὅμως
πόσο ποθεῖ κι αὐτοῦ φύτρο νὰ βγεῖ.

– Κύριε, ἡ καρδιά μας ἄνοιξε, νὰ πάρει
τὸ λόγο Σου, θεϊκὸς σπόρος αὐτός,
καὶ στάλαξε ἀπ' τὰ οὐράνια Σου τὴ χάρη,
ὡσὰν δροσιά, σὰν Γεωργὸς καλός.

Τὸ δημιουργό Σου ὅ,τι ἔσπειρε τὸ χέρι,
βλάστησέ το, ζωῆς δῶσ' του φτερά,
στήριξέ το, ἂν πλακώσει τ' ἀγριοκαίρι,
νὰ στέκεται στὴ ρίζα του γερά.

Νὰ ὀρθώσει τὸ κορμὶ καὶ πλῆθος νὰ ἔχει
κάλλη ἀφθαρτα καὶ κάλλη μυστικά,
χρυσὸ νὰ ἐτοιμάσει κι ὄριο στάχυ,
σπυριὰ μέσα στίς θῆκες του γλυκά.

Καρπὸ πολὺ νὰ δέσει, μὲ τὸν ἥλιο,
κι ἡ ὥρα σὰ θὰ ἔρθεῖ τοῦ δρεπανιοῦ,
βάλ' τὴ σοδειά του στ' ἅγιο Σου βασίλειο,
σύναξ' τὴν στοὺς θαλάμους τ' οὐρανοῦ.

* Ὀργοτόμος, ὁ = ὁ γεωργὸς ἢ ὁ ἐργάτης ποὺ παίρνει στὸ σιταροχώραφο ἢ στὸ ἀμπέλι λωρίδα γῆς, γιὰ νὰ τὴ θερίσει ἢ νὰ τὴ σκάψει.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ Ή ΗΘΙΚΗ ΟΡΘΟΤΗΣ;

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 2017 ἡ ἐφημερίς *Ἑστία* σὲ πρωτοσέλιδο δημοσίευμά της ἀναμετέδιδε τὰ ἔξῃς ἀποσπάσματα ἀπὸ μιᾶ ὁμιλία Προέδρου τῶν Η.Π.Α.: «*Ὅλοι οἱ Ἀμερικανοί, ὄχι μόνο στὶς Πολιτεῖες ποὺ ἔχουν πληγῆ περισσότερη, ἀλλὰ σὲ κάθε μέρος σὲ αὐτὴ τὴν χώρα, ἔχουν δικαίως ἀναστατωθεῖ ἀπὸ τὸν μεγάλο ἀριθμὸ παρανόμων ἀλλοδαπῶν ποὺ εἰσέρχονται στὴν χώρα μας. Οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες ποὺ χρησιμοποιοῦν ἐπιβάλλουν βάρη στοὺς φορολογουμένους μας. Γι' αὐτὸ ἡ κυβέρνησίς μας ἔχει προχωρήσει ἐπιθετικά, γιὰ νὰ ἀσφαλίσουμε καλύτερα τὰ σύνορά μας, προσλαμβάνοντας ἀριθμὸ - ρεκόρ νέων συνοριοφυλάκων καὶ "κόβοντας" τὰ ἐπιδόματα τοῦ κοινωνικοῦ κράτους στοὺς παρανόμους ἀλλοδαπούς ... Εἴμαστε ἓνα ἔθνος μεταναστῶν. Ἀλλὰ εἴμαστε καὶ ἓνα ἔθνος μὲ νόμους» (Ἑστία 24.1.2017). Τὸ κείμενο αὐτὸ ἀποτελοῦσε ὁμιλία τοῦ Προέδρου κ. Μπιλ Κλίντον τὸ 1995. Καὶ συνεχίζει ἡ ἐφημερίς θέτουσα τὸ ἐρώτημα πῶς ἀπὸ τὶς θέσεις ἐκεῖνες φθάσαμε νὰ θεωροῦμε κάθε παρόμοια ἐπιχειρηματολογία ὡς ρατσιστική, «φασιστική» καὶ ἀποβλητέα ἀπὸ τὸν δημόσιο χώρο. Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀφοπλιστική: πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς «πολιτικῆς ὀρθότητος».*

Ἡ πολιτικὴ ὀρθότης εἶναι ἡ ἀποφυγὴ λέξεων καὶ ὄρων οἱ ὅποιοι μπορεῖ νὰ θίγουν κάποιες μειονότητες ἢ κάποια ἄτομα τὰ ὅποια ἀνίκουν σὲ εὐπαθεῖς ομάδες (βλ. καὶ ἑλληνικὴ βικιπαίδεια). Ἔτσι ἐδῶ καὶ μερικὲς δεκαετίες ἡ πολιτικὴ ὀρθότης ἀλλάζει λέξεις, ὄρους καὶ νοοτροπίες. Οἱ λαθρομετανάστες ὀνομάζονται παράτυποι μετανάστες καὶ συχνὰ ἀποκαλοῦνται πρόσφυγες, ἀπὸ χώρες οἱ ὁποῖες δὲν εὐρίσκονται σὲ ἐμπόλεμο κατάστασι. Οἱ ὁμοφυλόφιλοι θὰ

μετονομαστοῦν σὲ ὁμοφίλους, ἐνῶ ὅσοι ἐναντιώνονται ἢ ἀπλῶς ἀπορρίπτουν τὴν ὁμοφυλοφιλία ὡς φυσιολογικὸ τρόπο ζωῆς χαρακτηρίζονται ὁμοφοβικοὶ καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀπολογοῦνται γιὰ τὶς ιδέες τους.

Ἡ πολιτικὴ ὀρθότης δὲν περιορίσθη μόνον στὴν μετονομασίαν λέξεων, ομάδων, καταστάσεων καὶ στὴν ἀλλαγὴ νοοτροπίας· προχώρησε καὶ στὴν διὰ Νόμου ἐπιβολὴ αὐτῶν τῶν ἀλλαγῶν. Ἐπὶ παραδειγματι, καὶ στὴν χώρα μας ἐψηφίσθη «ἀντιρατσιστικὸς νόμος» (Ν. 4285/2014). Βάσει αὐτοῦ τοῦ Νόμου ἔχουν ἤδη ὀδηγηθῆ στὴν Δικαιοσύνη Μητροπολίτες τῆς χώρας μας οἱ ὅποιοι ἐτόλμισαν νὰ ποῦν ὅτι ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι ἁμαρτία καὶ ἀφύσικος κατάστασις (γιὰ τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας). Μηνύονται ὅσοι δὲν ὑπακοῦν στὰ κελεύσματα αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ὀρθότητος, ὡς διήθεν προκαλοῦντες μὲ τὰ λόγια τους ρατσιστικὸ μῖσος καὶ ὑποδαυλίζοντες τὴν ρατσιστικὴ βία.

Ἄλλο χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς πολιτικῆς ὀρθότητος εἶναι τὰ λεγόμενα «εὐαίσθητα προσωπικὰ δεδομένα». Καταντήσαμε ὄχι ἀπλῶς συλληφθέντες, ἀλλὰ καὶ καταδικασθέντες ἐγκληματίες νὰ μὴν ἀναφέρονται μὲ τὸ ὄνομά τους οὔτε νὰ δημοσιεύονται φωτογραφίες τους. Προστατεύουμε τὸν ἐγκληματία, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὸ θῦμα. Ἡ πολιτικὴ ὀρθότης ἐπιθυμεῖ οἱ καταδικασθέντες ἐγκληματίες νὰ ἔχουν «δικαίωμα» ἀδειῶν ἀπὸ τὶς φυλακὲς καὶ ἡ μείωσις τῶν ποινῶν τὶς ὁποῖες κάποιον Δικαστήριον ἐπέβαλε νὰ γίνεται μὲ νομοθετικὲς ρυθμίσεις καὶ νὰ βαπτίζεται «ἀποσυμφόρησις τῶν φυλακῶν» γιὰ ἀνθρωπιστικούς λόγους. Ἀνθρωπισμὸς καὶ εὐσπλαχνία γιὰ τὸν θύτη καὶ ὄχι γιὰ τὸ θῦμα. Τελευταῖο δείγμα πολιτικῆς ὀρθότητος ἀπετέλεσε ἡ ἀνάρτησις τῶν βαθμολογιῶν τῶν ὑποψηφίων στὶς Πανελλήνιες ἐξετάσεις

χωρίς τὰ προσωπικά τους στοιχεία, μόνον με τὸν κωδικό τους. Ἔτσι προστατεύθηκαν οἱ ἀποτυχόντες καὶ ἐξαφανίσθησαν οἱ ἀριστεύσαντες!

Εἶναι ἡ πολιτικὴ ὀρθότης ἠθικὴ; Εἶναι ἡ στάσις καὶ ἡ νοοτροπία αὐτὴ ἠθικῶς ἀποδεκτὴ; Στὴν Π. Διαθήκη διαβάζομε τὸ ἀνεπανάληπτο λόγο: «*Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρὸν, οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος, οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκὴ καὶ τὸ γλυκὴ πικρὸν*» (Ησ. 5: 20). Καὶ ὁ Κύριος στὸ Εὐαγγέλιό μας συνέστησε: «*Ἔστω ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν*» (Ματθ. 5: 37). Ἡ πολιτικὴ ὀρθότης, ἀντιθέτως, μᾶς συνηθίζει στὸ ψεῦδος καὶ ἄλλοιώνει σκοπίμως τὴν πραγματικότητα, δίδει γιὰ τὴν ἐξωραΐση. Ἐξυπηρετεῖ κρυφὰ σχέδια καὶ σκοπιμότητες κύκλων οἱ ὅποιοι ἀπεργάζονται τὴν ἀλλοίωσι τοῦ ἐθνικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ μας. Ἰδίως μὲ τὴν φιλοσοφία τῆς ἀνεκτικότητος ἔχουν καταστῆ οἱ διάφορες μειοψηφίες εὐνοούμενες κοινωνικὲς ομάδες καὶ τὰ «δικαιώματά» τους ἀνώτερα τῶν δικαιωμάτων τῆς πλειοψηφίας.

Γιὰ τοὺς πιστοὺς χριστιανοὺς ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι αἰώνιος καὶ ἀναλλοίωτος· δὲν ἀλλάζει ἀνὰ ἐποχὰς καὶ ἀνὰ περιστάσεις. «*Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύ-*

σονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι» (Ματθ. 24: 35), μᾶς διεκήρυξε ὁ Κύριος. Κατὰ συνέπεια ἡ ἁμαρτία παραμένει ἁμαρτία καὶ ἀσθένεια – νόσος τῆς ψυχῆς, ὅσο κι ἂν ἡ πολιτικὴ ὀρθότης τῶν ἡμερῶν μας τὴν «βαπτίζει» ἐπιλογή, δικαίωμα αὐτοδιαθέσεως, ἰδιαιτερότητα, ἢ ὅπως ἄλλως. Ἡ διδασκαλία τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὅτι «*θλιψίς καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν*» (Ρωμ. 2: 9) θὰ ἐπαληθεύεται συνεχῶς, παρὰ τοὺς περὶ ἀντιθέτου ἰσχυρισμοὺς φιλοσόφων, ψυχολόγων καὶ ἄλλων εἰδικῶν. Δὲν μπορεῖ ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ μακρὰν τοῦ Θεοῦ ζωὴ νὰ γεμίση τὸν ἄνθρωπο, ὅπως καὶ ὁ ἄσματος υἱὸς τῆς γνωστῆς παραβολῆς δὲν μποροῦσε νὰ χορτάση τὴν πείνα του μὲ τὴν τροφὴ τῶν χοίρων.

Τὸ χρέος τῶν συνειδητῶν χριστιανῶν, ἰδίως σήμερα, εἶναι ἡ λόγους καὶ ἔργοις διακήρυξις ὅτι πρέπει νὰ κατευθύνῃ τὴν ζωὴ μας ἡ ἠθικὴ ὀρθότης, καὶ ὄχι τὸ κατασκευάσμα τοῦ κόσμου τούτου, ἡ πολιτικὴ ὀρθότης, ἢ ὅποια «*μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ τὰ ἔργα*» αὐτῆς (Ιω. 3: 20), ὅπως μὲ τόση σαφήνεια μᾶς διδάσκει τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιό τοῦ Κυρίου μας.

I. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς μπορεῖ νὰ γίνῃ με τοὺς ἑξῆς τρόπους:

Γιὰ συνδρομὴ Ἑσωτερικοῦ

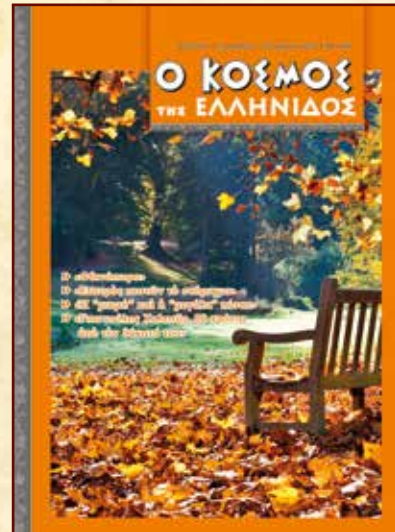
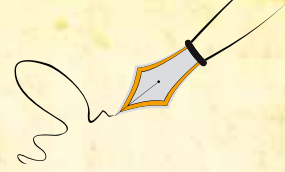
- α) Μὲ κατάθεση στὴν τράπεζα Eurobank, στὸν λογαριασμὸ ποῦ διατηρεῖ ἡ Χριστιανικὴ Ἑνωσις Ἀκτίνων ὑπ' ἀριθμ.: 0026-0201-94-0100366081 (IBAN: GR1102602010000940100366081). Νὰ ζητᾶτε νὰ σημειώνετε ρητῶς τὸ ὄνοματεπώνυμό σας στὴν Αἰτιολογία.
- β) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆνα). Προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.
- γ) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ἔντυπο ταχυπληρωμῆς ποῦ συναποστέλλεται μὲ τὸ τελευταῖο τεῦχος κάθε χρονιάς γιὰ ὅσους ἔχουν ὀφειλὴ. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση δὲν προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

- δ) Στὰ Βιβλιοπωλεῖα «ΖΩΗ» καὶ συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεῖα.
- ε) Σὲ κατὰ τόπους συνεργάτες καὶ ἀντιπροσώπους, οἱ ὅποιοι καὶ θὰ κόβουν σχετικὲς ἀποδείξεις.

Γιὰ συνδρομὴ Ἐξωτερικοῦ

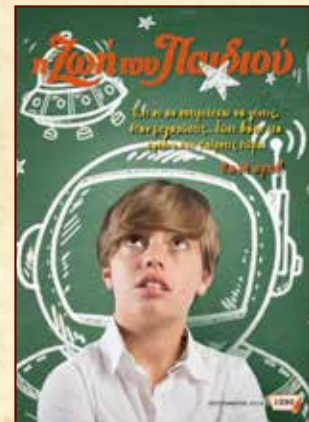
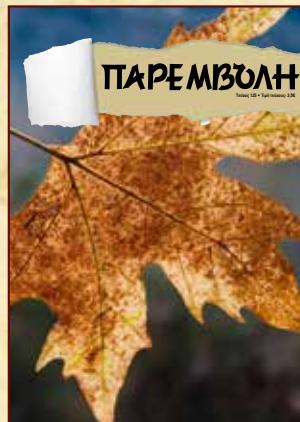
Παρακαλοῦμε μὴ ἀποστέλλετε ἐπιταγές, γιατί ἀδυνατοῦμε νὰ τὶς εἰσπράξομε. Ἡ συνδρομὴ μπορεῖ νὰ κατατεθεῖ μὲ τραπεζικὸ ἔμβασμα. Τὰ στοιχεία ποῦ θὰ χρειαστεῖτε εἶναι:
 – IBAN: GR1102602010000940100366081
 – BIC/Swift Code: ERBKGRAA

Άξιζει νά διαβάσετε

Τò μηνιαίο Ὁρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με τὴν ἱστορία τῶν 100 χρόνων του κοντὰ στὸν ἑλληνικό λαό.

Περιοδικό με ἱστορία 60 ἐτῶν, πού ἀπευθύνεται στὴ γυναίκα, στὴν πνευματική καὶ κοινωνική της παρουσία.

Ἕνα περιοδικό – πολύτιμος συμπαράστατης γιὰ ἐκπαιδευτικούς καὶ γονεῖς.

Νεανικό περιοδικό τῆς “Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως” – με τὸν ἐνθουσιασμό τῆς νεότητος καὶ τὴ σφραγίδα τῆς πίστες καὶ τῆς παιδείας.

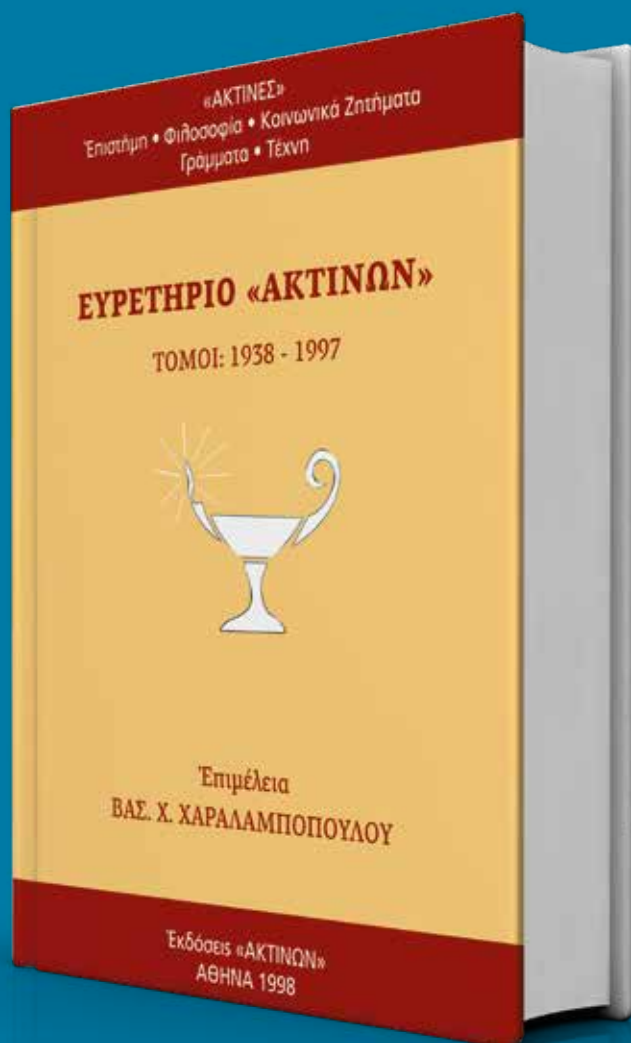
Τò μηνιαίο παιδικό περιοδικό πού κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ 1946 – ἕνας πολύτιμος πνευματικός φίλος γιὰ τὰ Ἑλληνοπούλα.

ΚΩΔΙΚΟΣ:
01 1692

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ.Τ. 10561
ΑΘΗΝΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ: όλοι οί τόμοι του περιοδικού «Άκτινες» καθώς και τό εύρετήριο τῶν ἐτῶν 1938-1997

«Χριστιανική Ένωση Έπιστημόνων»
Καρύτση 14, 105 61 Άθηναι, Τηλ. 210 32.35.023